

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA BIOMEDICÍNSKÉHO INŽENÝRSTVÍ
Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva

Analýza vývoje trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021

Analysis of the Development of Criminal Activity in the Czech Republic in the Years 2015-2021

Diplomová práce

Studijní program: Civilní nouzové plánování

Autor diplomové práce: Bc. Veronika Dyršmíková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Břetislav Čupr

Kladno 2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Dyršmířová** Jméno: **Veronika** Osobní číslo: **483100**
Fakulta: **Fakulta biomedicínského inženýrství**
Garantující katedra: **Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva**
Studijní program: **Civilní nouzové plánování**

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:

Analýza vývoje trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021

Název diplomové práce anglicky:

Analysis of the Development of Criminal Activity in the Czech Republic in the Years 2015-2021

Pokyny pro vypracování:

Předmětem diplomové práce bude zpracování analýzy vývoje trestné činnosti na území České republiky v období let 2015 až 2021. Teoretická část práce se bude zabývat charakteristikou trestného činu, jeho členěním, motivy a zhodnocením současného stavu dané problematiky, právními předpisy a následně budou popsáni pachatelé včetně faktorů podmiňujících k páčání trestné činnosti. Praktická část bude věnována samotné analýze vývoje trestné činnosti za výše zmíněné roky, kterou doplní řízené rozhovory, jež budou vedeny se čtyřmi příslušníky Policie ČR, služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, třemi státními zástupci a třemi soudci. Provedeným výzkumem budou identifikovány faktory, které měly na vývoj trestné činnosti vliv a na základě výsledků budou navržena možná opatření ke zlepšení aktuálního stavu.

Seznam doporučené literatury:

- [1] JELÍNEK, Jiří, Kriminologie, Praha: Leges, 2021, ISBN 978-80-7502-499-2
- [2] ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Forenzní psychologie, ed. 3. upr., Píseň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, ISBN 978-80-7380-461-9
- [3] GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana, Kriminologie, ed. 5. aktualiz., Praha: Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7598-554-5

Jméno a příjmení vedoucí(ho) diplomové práce:

Ing. Břetislav Čupr

Jméno a příjmení konzultanta(ky) diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: **19.09.2022**

Platnost zadání diplomové práce: **20.09.2024**

doc. Mgr. Zdeněk Hon, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. MUDr. Jozef Rosina, Ph.D., MBA
dřítan

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem Analýza vývoje trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021 vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů, které uvádím v seznamu bibliografických odkazů.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Kladně dne 18.05.2023

.....
Bc. Veronika Dyršmíková

PODĚKOVÁNÍ

Velké poděkování za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky patří mému vedoucímu práce Ing. Břetislavovi Čuprovi. Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří mi věnovali čas během rozhovorů.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá analýzou vývoje trestné činnosti na území ČR v letech 2015-2021 a identifikací faktorů, které kriminalitu ovlivňují.

Teoretická část práce pojednává o charakteristice trestného činu, jeho znacích a právních předpisech. Dále se práce zabývá pachatelem, jeho motivací, příčinami, osobnostní typologií a popisuje kriminogenní faktory, včetně těch, které ovlivňují mládež. V poslední části jsou představeny prevenční opatření a kategorie kriminality.

Praktická část práce se věnuje analýze vývoje trestné činnosti na základě policejních statistik. Součástí je interpretace výsledků získaných z rozhovorů s příslušníky PČR útvaru SKPV, státními zástupci a soudci. V poslední části jsou shrnuta hlavní zjištění práce, včetně faktorů, které ovlivňují kriminalitu, a jsou zde prezentována doporučení pro eliminaci kriminality.

Klíčová slova

trestná činnost; pachatel; kriminogenní faktory; kriminalita; příčiny; analýza dat; trestní zákon

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the analysis of the development of criminal activity in the territory of the Czech Republic in the years 2015-2021 and identifying factors that influence crime.

The theoretical part of the work discusses the characteristics of the crime, its signs and legal regulations. Furthermore, the work deals with the offender, his motivation, causes and personality typology, and describes criminogenic factors, including those that affect youth. In the last part, preventive measures are presented and crime categories.

The practical part of the work is devoted to the analysis of the development of criminal activity based on police statistics. Part of it is the interpretation of the results obtained from interviews with members of the PCR of the SKPV department, prosecutors, and judges. In the last part, the main findings of the work are summarized, including the factors that influence crime, and contains recommendations for the elimination of crime.

Keywords

criminal activity; offender; criminogenic factors; criminality; causes; data analysis; criminal law

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíle práce a hypotézy	10
3	Přehled současného stavu.....	11
3.1	Trestný čin	11
3.2	Znaky trestného činu	12
3.2.1	Protiprávnost	13
3.2.2	Obecné znaky trestného činu	14
3.2.3	Typové znaky trestného činu	14
3.3	Legislativa trestné činnosti.....	21
3.4	Pachatel a faktory podmiňující jeho chování.....	24
3.4.1	Motivace pachatele.....	25
3.4.2	Teorie o příčinách vzniku trestné činnosti.....	26
3.4.3	Kriminogenní faktory	36
3.4.4	Faktory mládeže	39
3.5	Druhy trestných činů	40
3.5.1	Násilná kriminalita	41
3.5.2	Majetková kriminalita.....	42
3.5.3	Mravnostní kriminalita.....	43
3.5.4	Hospodářská kriminalita	44
3.5.5	Drogová kriminalita.....	45
3.5.6	Kybernetická kriminalita.....	46
3.5.7	Organizovaná kriminalita	47
3.6	Prevence trestné činnosti	48

4	Metodika.....	50
5	Výsledky.....	52
5.1	Vývoj trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021	52
5.2	Vyhodnocení rozhovorů.....	73
6	Diskuze	78
6.1	Navrhovaná doporučení.....	85
7	Závěr	88
8	Seznam použitých zkratek.....	89
9	Seznam použité literatury	90
10	Seznam použitých obrázků	96
11	Seznam použitých tabulek.....	97
12	Seznam příloh.....	98

1 ÚVOD

Trestná činnost představuje nejen v ČR, ale i v mnoha dalších zemích dlouhodobý a závažný jev, který negativním působením postihuje nejen společnost, ale rovněž může zanechat vážný dopad na zdraví a životě obyvatel. V současné době zaznamenáváme celou škálu trestných činů, od krádeží až po závažné, kterými jsou primárně vraždy. Avšak nelze ani opomenout skutky z řad násilné a mravnostní kriminality, jež také představují nebezpečí.

V ČR je trestná činnost, zejména odpovědnost za spáchané skutky, zabezpečována trestním zákoníkem a řádem. Významný podíl na regulaci kriminality má PČR a soudnictví. Podstatným úkolem PČR, jako ozbrojeného bezpečnostního sboru, je zajištění veřejného pořádku, ochrana obyvatel a majetku, odhalování kriminality a v neposlední řadě prokazují zájem v oblasti prevence. Soudnictví pak ze své pravomoci ukládá tresty.

V posledních letech, kdy je zaznamenáván neustálý technologický pokrok, došlo v ČR ke změně struktury trestné činnosti, a do popředí se dostávají nové trestné činy, především z kybernetické oblasti představující vysokou míru rizika.

2 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

Cílem diplomové práce je přinést ucelený pohled na vývoj kriminality v ČR za poslední roky, identifikovat jednotlivé faktory ovlivňující trestnou činnost a na konec navrhnout doporučení, jež přispějí k eliminaci kriminality na území ČR.

Prvním dílčím cílem je vytvořit komplexní teoretický přehled o dané problematice. Druhým cílem je zanalyzovat a vyhodnotit policejní statistická data zabývající se vývojem trestné činnosti v letech 2015-2021 a na konec provést rozhovory, jež současně přispějí k identifikaci faktorů podílejících se na vzniku kriminálního jednání.

Pro diplomovou práci byly stanoveny tři hypotézy.

H1: Předpokládá se, že trestná činnost má v letech 2015-2021 klesající tendenci.

H2: Předpokládá se, že podíl recidivistů na celkové kriminalitě je vyšší než 70 %.

H3: Předpokládá se, že pod vlivem alkoholu bylo v letech 2015-2021 spácháno více trestných činů než pod vlivem jiných návykových látek.

3 PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU

3.1 Trestný čin

Trestným činem v obecné rovině rozumíme jakékoliv protiprávní jednání jedince, které zásadním způsobem ohrožuje či poškozuje zájmy, jež jsou chráněny státem. Dle trestního zákona (§ 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) se jedná o protiprávní čin, označený za trestný a zároveň vykazující znaky uvedené v tomto zákoně [1; 2].

Na základě § 111 trestního zákona je nezbytné za trestný čin považovat i přípravu (§ 20), pokus (§ 21) či účastenství na trestné činnosti prostřednictvím organizátorství, návodu a pomoci (§ 24) [1; 2].

Trestný čin spáchaný mladistvým neboli nezletilým jedincem nazýváme, na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže (§ 6 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže), provinění. Avšak v rámci správného pojetí pojmu nejde o samotnou kategorii trestné činnosti či deliktů, ale jedná se o formální označení, jež vymezuje nezákonné chování mladých jedinců [2; 3].

Trestní odpovědnost

Základem trestní odpovědnosti je trestný čin. Trestní odpovědnost pachatele a s ní spojené trestně právní následky lze uplatnit pouze v případech společensky škodlivých, jestliže nepostačuje uplatňovat odpovědnost dle jiných zákonných norem. Samotný pojem trestní odpovědnost představuje povinnost pachatele nést důsledky za své jednání a činy. Pachatelé trestné činnosti mohou být trestně odpovědní pouze za skutky, jež jsou vymezeny zvláštní částí trestního zákoníku. Dle ustanovení zákona vyžaduje trestní odpovědnost úmyslného zavinění, pokud zákon jednoznačně nestanovuje, že postačí zavinění z nedbalosti [1; 2].

Trestné činy

Klasifikací soudně trestných činů vysvětlujeme členění deliktů na základě různých aspektů. V současném právním prostředí hovoříme o tzv. bipartici, tedy podobě dvou kategorií, která trestné činy dělí na přečiny a zločiny. Rozlišovací kritérium vychází především z formy zavinění a výše trestu odnětí svobody stanoveného pro trestný čin z hlediska trestního práva [2; 4].

Přečiny rozumíme všechny trestné činy spáchané z nedbalosti a úmyslné trestné činy, za které zákon stanovuje sazbu horní hranice do pěti let trestu odnětí svobody. Naopak za zločiny považujeme všechny trestné činy, jež nejsou podle trestního zákona klasifikovány jako přečiny. Zvláště závažné zločiny charakterizujeme jako ty úmyslné trestné činy, za něž zákon stanovuje trest odnětí svobody se sazbou horní hranice nejméně deseti let [1; 4].

3.2 Znaky trestného činu

Z již výše uvedené definice trestného činu vyplývají dva nezbytné aspekty, které musí být současně naplněny. Jedná se zejména o protiprávnost, jako individuální atribut a následně o formální znaky obecného a typového charakteru [2].

Na úvod dané problematiky je taktéž nutné charakterizovat pojem skutková podstata trestného činu, neboť představuje samotné typové znaky. Z obecného hlediska je skutková podstata považována za celek objektivních a subjektivních znaků, jež určují jednotlivé druhy trestných činů a zároveň je navzájem od sebe odlišují. V užším pojetí pak skutkovou podstatu tvoří soubor obligatorních (povinných) znaků které musí čin vykazovat, jestliže má být označován za trestný dle trestního zákona a fakultativních (nepovinných či dodatečných) znaků [2; 4].

3.2.1 Protiprávnost

Prvním samotným základním znakem trestného činu rozumíme protiprávnost, kdy u jedince dochází k porušení právních norem v rámci českého právního řádu, tudíž pachatel porušuje nebo neplní povinnosti stanovené zákonem [4].

Pojem protiprávnost lze charakterizovat dvěma významy, formální a materiální. Formální pohled popisuje porušení právního řádu jako celku, neboť skutek může být v rozporu nejen s trestním zákoníkem, ale i s mnoha dalšími právními předpisy, na které trestní zákon dle svých ustanovení odkazuje. Protiprávnost materiální chápeme jako újmu společnosti, jež je ve stanovené míře společensky škodlivá. Pouhá skutečnost, že čin je formálně protiprávní, nemusí nezbytně znamenat, že je také společensky nebezpečný nebo natolik ohrožující, že je nezbytné jej posuzovat trestním právem, nikoli přestupkovým či občanskoprávním [2; 4].

Zvláštní postavení v rámci této problematiky mají okolnosti vylučující protiprávnost, neboť tyto spáchané činy nejsou považovány za společensky škodlivé či ohrožující. Okolností vylučující protiprávnost rozumíme taktéž čin jinak trestný, který v zásadě představuje beztrestný skutek, ačkoliv za jiných skutečností a podmínek bychom ho za zločinný označili. Činy jinak trestné mohou naplňovat některé znaky skutkové podstaty, avšak postrádají klíčovou protiprávnost. Jedná se především o krajní nouzi (§ 28) a nutnou obranu (§ 29). Nicméně dle hlavy třetí, obecné části trestního zákona, do kategorie okolností vylučujících protiprávnost taktéž spadají další činy, jimiž jsou svolení poškozeného (§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití zbraně [1; 4].

3.2.2 Obecné znaky trestného činu

Obecné znaky vymezují zejména požadavky na fyzickou osobu, jakožto na pachatele trestné činnosti. Mezi tyto znaky ve smyslu trestního zákona řadíme především věk (§ 25) a nepřičetnost (§ 26). U mladistvých pachatelů je taktéž, dle zákona o soudnictví mládeže (§ 5 odst. 1 zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže) nezbytná rozumová a mravní vyspělost [1; 3; 4].

Dle českého právního řádu je věková hranice trestní odpovědnosti patnáct let, tudíž trestně odpovědná osoba není v době spáchání trestného činu mladší patnácti let. Ti, kteří dosáhli věku patnácti let, ale jsou mladší osmnácti let, nazýváme mladistvými [3; 4].

Z pohledu charakteristiky nepřičetnosti, není trestně odpovědný ten jedinec, který v době spáchání trestného činu trpěl duševní poruchou, neboť právě tento jedinec nedokázal rozpoznat protiprávnost svého chování nebo jej nemohl za daných okolností ovládat. Nezletilí jedinci nejsou trestně odpovědní, jestliže nedokázali rozpoznat nebezpečnost svého jednání nebo si své chování neuvědomovali z důvodů své duševní (rozumové) a mravní nezralosti [2; 4].

3.2.3 Typové znaky trestného činu

Typové znaky tvořící skutkovou podstatou trestného činu vyjadřují nebezpečnost deliktu ohrožující společnost. Za obligatorní neboli povinné znaky považujeme objekt, objektivní stránku, subjekt a v neposlední řadě subjektivní stránku [4].

- Objekt

Předmětem objektu trestného činu jsou především společenské vztahy, zájmy a hodnoty, jež jsou chráněny trestním právem a zároveň k jejichž udržení projevuje společnost náklonnost. Jedná se o sociální vztahy, které jsou pro společnost natolik významné, že jejich porušení či ohrožení postihuje trestní zákoník dle vymezených sankcí. Na objekt lze pohlížet z různých úhlů pohledu, např. podle úrovně (míry) obecnosti, kdy rozlišujeme obecný, druhový a individuální objekt [2; 4].

Obecný, taktéž rodový, objekt představuje souhrn všech významných hodnot a zájmů chráněných právním řádem jako celkem. Z obecného spektra může být tento objekt považován za ústavní pořádek, práva a svobodu osob. V současné době není obecný objekt, jakožto pojem, právně definován, a proto je nezbytné jej vyvozovat z celého českého právního řádu [2; 4].

Druhový neboli skupinový objekt považujeme za základ, jež člení zvláštní část trestního zákona. Druhový objekt odkazuje zejména na společné charakteristické rysy jednotlivých objektů, které následně představuje v širším či užším souboru souvisejících chráněných zájmů náležejících do stejné oblasti. Zpravidla jsou soustředěny do jedné hlavy či jednoho dílu ve zvláštní části trestního zákoníku. Mnohé výkladové hlavy charakterizují pouze jeden druhový objekt trestných skutků, např. trestné činy proti majetku (hlava pátá) či trestné činy proti životnímu prostředí (hlava devátá). Nicméně některé hlavy zvláštní části mohou naopak vymezovat trestné činy se související povahou a více druhovými objekty, např. trestné činy proti životu a zdraví (hlava první) nebo trestné činy proti rodině a dětem (hlava čtvrtá). Pojetí tohoto objektu spočívá zejména v systematickém členění trestných činů, kdy je pořadí hlav uspořádáno

hierarchicky a zároveň vyjadřuje důležitost chráněných hodnot, zejména život, zdraví a majetek [2; 4].

Posledním objektem, který rozlišujeme na základě míry obecnosti, je individuální objekt charakterizující samotný zájem, k jehož ochraně slouží každé určité ustanovení zvláštní části trestního zákona. Individuální objekt je nutností každé skutkové podstaty trestného činu, neboť společně s dalšími znaky rozeznáváme dílčí skutkové podstaty trestných deliktů od sebe. V případě, kdy je individuálním objektem vražda (§ 140), zájem spočívá v ochraně života nebo pokud bychom shledali individuálním objektem obchodování s lidmi (§ 168), zájem spatřujeme v ochraně proti svobodě [2; 4].

Zatímco objekt považujeme za obligatorní aspekt skutkové podstaty trestného činu, daná problematika poukazuje i na nepovinný znak, kterým je předmět útoku. Předmětem útoku mohou být samotní jedinci nebo věci, na něž pachatel útočí a postihuje tak objekt trestného činu [4].

- Objektivní stránka

Objektivní stránku trestného deliktu definuje způsob spáchání protiprávního skutku neboli *modus operandi* a jeho následky. Právě na objektivní stránce je rozdíl mezi jednotlivými trestnými činy nejzřetelnější. Za povinné znaky vystihující objektivní stránku považujeme jednání, následek a vzájemný příčinný vztah. Nepovinné znaky se poté zaměřují na místo a čas, účinek, hmotný předmět útoku či na nástroj, jež byl použit ke spáchání trestné činnosti [2; 4].

Jednáním ve smyslu trestního práva rozumíme projev vůle jedince ve vnějším světě. Abychom jednání mohli takto definovat, je vždy nezbytné mít přítomnou jak vnitřní složku neboli vůli jedince, tak vnější složku, tedy projev vůle. Samotné jednání může zároveň zahrnovat konání (aktivní projev vůle – jedná se o pohyb

ovládaný vůlí) či opomenutí (projev vůle nečinností – řízené zdržení se pohybu). Konáním lze spáchat pouze komisivní delikty (např. vyzvědačství či vydírání), naopak opomenutím mohou být spáchány zejména pravé omisivní trestné činy (např. neposkytnutí pomoci osobě, jež je v ohrožení života). Jestliže jsou některé činy spáchány jak konáním, tak i opomenutím, zabýváme se nepravými omisivními delikty (např. vražda způsobená neposkytnutím základní a potřebné stravy) [2; 4].

Druhý obligatorní znak, následek, charakterizuje porušení či ohrožení společenských zájmů a hodnot, které jsou objektem trestného skutku. Nezbytností v rámci této problematiky je odlišit následek od účinku jako fakultativního znaku objektivní stránky. Následek přímo souvisí s objektem trestného činu, přičemž účinek má vazbu k předmětu útoku. Na základě povahy, tedy zda je přímo porušen zákonem chráněný zájem nebo pouze ohrožen, rozlišujeme trestné činy na poruchové a ohrožovací. K ohrožovacímu následku postačí pouze ohrožení objektu bez nutnosti poruchy. Následky lze taktéž členit do řady kategorií (např. těžší následek, škodlivý či zvlášť těžký a těžko napravitelný následek) nebo dle rozsahu škody (např. škoda nikoli nepatrná, značná škoda či škoda velkého rozsahu) [2; 4].

Příčinný vztah se věnuje samotnému vztahu, který pojí jednání pachatele s následkem trestného činu. Jedinec je odpovědný, jestliže se mezi jeho jednáním a vzniklým následkem vyskytuje přímá vazba. Proto trestní odpovědnost nastává teprve, kdy jedinec svým jednáním, ať už vědomým konáním či opomenutím způsobil následek. Příčinná souvislost rovněž implikuje podmínku toho, aby dotyčný svým jednáním následek činu zavinil [2; 4].

- Subjekt – pachatel

Za subjekt, jakožto obligatorní znak, považujeme pachatele trestného činu. V širším spektru je pachatelem každá fyzická či právnická osoba, která se dopustila trestné činnosti, nicméně v užším smyslu rozumíme pachatelem trestně odpovědného jedince. Dle § 22 trestního zákona je pachatelem trestného deliktu osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo vlastnosti pokusu či přípravy. Pachatelem se zároveň rozumí i ten, kdo ke spáchání činu využil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nezletilost či nepřičetnost, anebo proto, že jednala za účelem nutné obrany, krajní nouze nebo za jiných okolností vylučující protiprávnost. V jednoduchém pojetí tak za pachatele lze považovat fyzickou osobu starší věku patnácti let, která byla v době spáchání trestné činnosti přičetná [1; 4].

Avšak dle § 114 trestního zákona se stanovuje výjimka, která vyžaduje zvláštních charakteristických rysů. Jedná se o konkrétní a speciální subjekt, kdy zákon stanovuje, že pachatelé trestné činnosti musí mít zvláštní vlastnosti, postavení či způsobilost, neboť právě pachatelem či spolupachatelem může být pouze ta osoba, která má požadující postavení, způsobilost či vlastnost. U konkrétního subjektu lze poukázat na vraždu novorozeněte matkou, kdy za pachatelku jednoznačně označujeme matku dítěte. V případě speciálního subjektu lze uvést trestný čin vojenského charakteru, jehož viníkem může být pouze voják nebo naopak trestná činnost týkající se zneužití pravomoci, kdy je za pachatele považována úřednická osoba [2; 4].

Pachatelem se rovněž dle § 113 trestního zákona rozumí i spolupachatel a účastník. Spolupachatele dle § 23 trestního zákoníku definujeme jako osobu, která trestnou činnost spáchala vědomě a společně s dvěma nebo více osobami, avšak každá odpovídá sama za sebe. Účastníkem dle § 24 trestního zákona

rozumíme jedince, který vědomě spáchání trestného činu připravoval nebo řídil (tzv. organizátor), podněcoval k rozhodnutí spáchat trestnou činnost (tzv. návodce), či umožnil nebo napomohl jiné osobě k spáchání trestné činnosti, a to např. poskytnutím prostředků či dohlížením v průběhu konání skutku (tzv. pomocník) [1; 4].

- Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu charakterizuje soubor znaků zaměřujících se na psychickou stránku jedince ve vztahu k spáchanému protispolečenskému deliktu. Základním a jediným obligatorním aspektem této stránky je zavinění, a to zpravidla v podobě úmyslu či nedbalosti. Zavinění představuje nezbytnou část pro naplnění jakékoliv skutkové podstaty, neboť bez zavinění není trestného činu. Mezi fakultativními neboli nepovinnými znaky subjektivní stránky se mohou vyskytovat znaky, jako motiv či záměr pachatelova protispolečenského jednání [2; 4].

Zavinění je v rámci českého trestního práva prezentováno ve dvou dílčích složkách, které tvoří samotný pojem. V tomto případě diskutujeme o složce vědění a složce volní. Vědění zabývající se zpravidla vnímáním a představou udává zásadní podmínku, kterou sděluje, že pachatel si své následky při trestné činnosti plně uvědomoval. V užším slova smyslu tato složka pojednává nejen o způsobu, jakým jedinec vnímá danou realitu, ale rovněž jak si určitou realitu představuje. Prakticky lze tedy říci, že některé skutečnosti jedinec v době páchaní zná, a naopak některých se pouze domnívá nebo je z dané situace odvozuje. Naproti tomu volní složka zahrnující chtění či srozumění je ovlivňována především vůlí člověka. Rozumíme tím, jak projev vůle v podobě chťice, kdy jedinec touží spáchat trestný čin, tak i obeznámení pachatele se spácháním trestného činu dle trestního zákona [2; 4].

První a zároveň těžší formu zavinění představuje úmysl. Úmysl samotný obsahuje nejen složku vědění, ale také složku volní, čímž se značně odlišuje od druhé formy, kterou je nedbalost. Dle povahy rozlišujeme úmysl přímý a úmysl nepřímý. Úmyslem přímým na základě § 15 odst. 1 písm. a) trestního zákona rozumíme protiprávní čin, jež je spáchán s úmyslným věděním a zároveň s touhou poškodit nebo ohrozit chráněný zájem státem, a to způsobem uvedeným právě v zákoně. Úmyslem nepřímým dle § 15 odst. 1 písm. b) trestního zákona chápeme trestný čin spáchaný s úmyslným věděním a rovněž se srozuměním pachatele, kdy je jedinec během svého deliktu smířen se způsobem ohrožení či porušení chráněných hodnot. Na základě dílčích poznatků můžeme konstatovat, že pro úmysl přímý je zapotřebí chůce, tedy pachatel chtěl vykonat trestnou činnost, naopak pro úmysl nepřímý je charakteristické srozumění, tudíž v době páčání byl jedinec vyrovnán s následky, jež způsobí [1; 2; 4].

Druhou, lehčí podobou zavinění charakterizujeme nedbalost zahrnující pouze složku vědění. Dle stanovených kritérií lze nedbalost členit na vědomou a nevědomou. Za nedbalost vědomou dle § 16 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku považujeme nezákonný skutek, kterým pachatel věděl, že se jej může způsobem uvedeným v trestním zákoně dopustit, nicméně bez přiměřených důvodů počítal s variantou, kterou by k poškození či ohrožení chráněných zájmů nedošlo. Nedbalostí nevědomou podle § 16 odst. 1 písm. b) trestního zákona rozumíme trestný skutek chránící společenské hodnoty, o jehož porušení či ohrožení jedinec nevěděl, ačkoliv tyto skutečnosti mohl a měl znát. V dané problematice můžeme také hovořit o hrubé nedbalosti dle § 16 odst. 2 trestního zákona. Jedná se o bezohledný postoj pachatele k určité míře opatrnosti [1; 2; 4].

3.3 Legislativa trestné činnosti

Legislativní základ trestné činnosti tvoří trestní právo, jež je odvětvím práva veřejného a zároveň součástí českého právního řádu. V současné době rozlišujeme trestní právo hmotné (materiální) vymezující, co je trestným činem a jaké sankce lze za spáchanou činnost uplatnit, a trestní právo procesní (formální) upravující trestní řízení, tedy procesní postup orgánů činných v trestním řízení ve věcech trestních. Samotné trestní právo představuje soubor právních předpisů, jejichž účelem je ochraňovat práva a zájmy fyzických osob, včetně právnických, společenské hodnoty a ústavní systém ČR, nevyjímaje právního řádu a zavazujících mezinárodních smluv. Nicméně trestní právo vedle primární ochranné funkce rovněž zastává preventivní, represivní a regulativní úlohu [2; 4].

Klíčové prameny trestního práva charakterizujeme zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník tvořící trestní právo hmotné a zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním zastupující primární základ trestního práva procesního. Ať už se jedná o právo hmotné či procesní, podstatu shledáváme ve společném cíli založeném na totožných principech, zejména politických a ústavních. V obecném slova smyslu pak představují jednotný celek, který rozlišuje trestněprávní část upravenou trestním zákonem a část trestněprocesní stanovenou trestním řádem [2; 4].

Jak již bylo výše zmíněno, primárním pramenem trestního práva hmotného rozumíme trestní zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna roku 2010 a skládá se ze tří částí. První, obecná část se věnuje působnosti zákona, trestní odpovědnosti, zejména vzniku a zániku, okolnostem vylučující protiprávnost, trestům, zahlazení odsouzení, zvláštním ustanovením týkajících se jak pachatelů organizované kriminální skupiny, tak mladistvých a v neposlední řadě se zabývá výkladovým ustanovením. Zvláštní část představuje třináct hlav obsahující

jednotlivé skutkové podstaty trestných činů včetně charakterizujících znaků a sankcí, které mohou být za zločineckou činnost stanoveny. Třetí část zákona je definována přechodnými a zvláštními ustanoveními [4].

Trestní zákoník ČR byl od přijetí roku 2009 novelizován několikrát. Avšak podstatnou a významnou změnu přinesla novelizace zákonem č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Jednou z hlavních změn této novely byla úprava hranice výše škody, ukotvené pod § 138 trestního zákona. Taxativně vymezené finanční hodnoty vstoupily do trestně legislativní oblasti roku 2002. Hlavní záměr spočíval především ve vyjádření rozsahu škody prostřednictvím peněžitých částek. Roku 2009 tento princip ve stejné podobě převzal i současný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Novela tedy představovala nezbytnou reakci, především na nárůst příjmů, neboť v roce 2001 činila průměrná mzda 16 353 korun českých, zatímco v roce 2019 dosahovala průměrná mzda 34 125 korun českých. Změnou, jež nabyla účinnosti 1. října roku 2020, rozumíme zdvojnásobení jednotlivých hranic škod, čímž se z řady dílčích trestných činů, zejména majetkových, staly přestupky posuzované přestupkovou komisí [4; 5; 6; 7].

Tabulka 1 - Změna hranice výše škody [4; 5]

	1. ledna 2002	1. října 2020
Škoda nikoli nepatrná	nejméně 5 000 Kč	nejméně 10 000 Kč
Škoda nikoli malá	nejméně 25 000 Kč	nejméně 50 000 Kč
Větší škoda	nejméně 50 000 Kč	nejméně 100 000 Kč
Značná škoda	nejméně 500 000 Kč	nejméně 1 000 000 Kč
Škoda velkého rozsahu	nejméně 5 000 000 Kč	nejméně 10 000 000 Kč

Jelikož pojednáváme o hranici výši škod za spáchanou trestnou činnost, za zmínku rovněž stojí přitěžující okolnosti vycházející z legislativní oblasti, neboť

poslední roky, zejména od konce roku 2019 až do roku 2021, jsme se potýkali s koronavirovým onemocněním, kdy byl během působení na území ČR vyhlášen nouzový stav. Přitěžující okolností dle § 42 písm. j) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona rozumíme činy spáchané v době krizových situací, živelních událostí nebo jiných vážně ohrožujících pohrom. Z pohledu pachatele se tak jedná o udělení vyšší trestní sazby než za normální situace, neboť skutek byl spáchán v jedné z výše uvedených událostí [1].

Mezi prameny trestního práva hmotného, jež jsou hierarchicky nadřazené řadíme ústavní zákony, a to zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR a zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Ve vztahu k dané problematice lze vystihnout např. čl. 63 Ústavy ČR, kdy jednou z pravomocí prezidenta republiky rozumíme možnost udělení amnestie či čl. 65 Ústavy ČR, jež pojednává o beztrestnosti prezidenta republiky. Naopak Listina základních práv a svobod např. dle čl. 6 odst. 3 zakazuje trest smrti [2; 4].

Na zákonné úrovni charakterizujeme řadu právních předpisů pojednávajících o trestní problematice. Významnými zákony, jež úzce souvisí s trestním zákonem jsou zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [2; 4].

Mezi další prameny, které mají povahou blízký charakter k trestnímu právu hmotnému, řadíme:

- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody;
- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence;
- zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě;
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů;
- zákon č. 184/1964 Sb., kterým se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů

a trestných činů proti lidskosti, spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů;

- zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci [2; 4].

Kromě výše uvedených zákonných ustanovení mohou za určitých podmínek tvořit prameny trestního práva i jiné zákony, např. zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Trestní právo má rovněž blízko ke správnímu právu, které se zabývá společensky méně závažnými delikty, zpravidla přestupky [2; 4].

V neposlední řadě ani nelze opomenout mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropské unie podílející se na zajišťování ochrany významně společenských zájmů a hodnot před trestnou činností. Jedná se o vyhlášku ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, či o evropské sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod [2; 4].

3.4 Pachatel a faktory podmiňující jeho chování

Obecně lze pachatele charakterizovat jako jedince, který porušuje psané legislativní předpisy a jeho skutky vykazují určité nebezpečí pro společnost. Pachatelé pocházejí z jakékoliv rodiny či společnosti, jejich vzdělání dosahuje různé úrovně, mohou vést kvalitní styl života včetně zaměstnání, nicméně každý jednotlivec se svými pohnutky bojuje různými způsoby a jak se říká, každý je strůjcem svého štěstí. Samotní jedinci se mohou lišit v několika ohledech, ale nejjednodušší odlišovací vlastnosti, jež jsou na první dojem znatelné tvoří věk a pohlaví. Pod pojmem pachatele rovněž rozumíme nejen odpovědnou osobu, která spáchala trestný čin, ale zároveň i jedince, jež nejsou trestně stíháni [8].

Trestní zákoník pojednává o samotném pojmu, vymezuje jasnou charakterizující definici, kterou konkretizuje, kdo je pro výkonné orgány, a zvláště pro trestní řízení chápán jako pachatel. Podle trestního zákona pachatele mohou vystihovat tři kategorie, a to samotný fyzický jedinec, jenž se dopustil trestného činu, právnická osoba představující organizaci či instituci a s ní související odpovědná osoba, která má nejen na starosti vedení a řízení firemní společnosti, ale je rovněž trestně odpovědná za protiprávní delikt, neboť byl spáchán pod jejím vedením a kompetencemi [8].

Z pohledu kriminalistického považujeme za klíčové aspekty popisující pachatele charakter zastoupený volnými a etickými (morálními) vlastnostmi, temperament pojednávající o klidné a vznětlivé stránce, kompetentnosti zaměřující se na inteligenci či vzdělání a postoje k vzájemným vztahům [9].

3.4.1 Motivace pachatele

Pro pochopení trestného činu je nezbytné hledat odpovědi na otázky, proč se jedinec trestného činu dopustil, za jakým účelem skutek spáchal nebo co svým jednáním zamýšlel. Motivace, jež vede osobu ke spáchání trestného činu je velmi specifická a může se lišit v závislosti na okolnostech a individuální charakteristice jednotlivců. Pod samotným pojmem motivace rozumíme vnitřní duševní proces způsobující určité chování. Motivace probíhá jako částečně vědomý a částečně nevědomý vnitřní proces. V rámci vnitřního dění jsou proti sobě váženy motivy a pohnutky. Motivory zastupují vnitřní popud (např. zájmy, potřeby, fantazie), naopak pobídky představují vnější situační podněty, které povzbuzují jednotlivce k jednání (např. nekontrolovaná, bezriziková příležitost odcizení předmětu). Ať už definice samotného pojmu motivace přináší jakýkoliv pohled, nelze s přesností vymezit konkrétní druhy motivace, které ovlivňují jedince, neboť v podstatě každá pohnutka, i nečekaná, může zapříčinit trestné jednání. Nicméně motivaci dle povahy členit na instrumentální, která

představuje zpravidla užití násilí jako nástroje k dosažení cíle, afektivní s převládajícími partnerskými neshody a deviantní, kde výraznou roli sehrávají duševní poruchy [10; 11].

Nejčastější motivaci představuje zisk finančních prostředků, naplnění emocionálních potřeb, zvýšení společenského postavení či vypořádání se s osobními frustracemi. Avšak někteří jedinci se dopouštějí trestných činů za účelem zisku moci a kontroly nad druhými, jiní vnímají páchaní kriminální činnosti jako adrenalinový zážitek, zábavu či dokonce zkušenost. Pachatelé se mohou rozhodovat na základě promyšleného jednání nebo naopak nejsou schopni vyřešit své problémy jiným způsobem a spácháním skutku prožívají krátkodobou úlevu s pocitem nejlepšího řešení [11; 12; 13].

3.4.2 Teorie o příčinách vzniku trestné činnosti

Abychom lépe porozuměli jednání pachatelů, zabýváme se nejen osobnostními teoriemi, ale také typologií. Ať už se jednalo o pozorování, experiment či jinou vědeckou metodu, cíl spočíval v zařazení jedinců dle určitých rysů do určitých skupin, které se vzájemně odlišují. Přístupy, principy či teorie věnující se jedincům, jejich osobnosti, motivaci, temperamentu a dalším vlastnostem, mohou být přínosné pro prevenci a řešení trestné činnosti [8].

Způsoby uvažování o příčinách kriminálního chování vzešli do popředí s příchodem rozvoje oboru sociologie. Ať už se jedná o sociology, filozofy či psychology, většina se začala zaobírat postoji a přístupy osob, hledali podněty a motivy vzniku jejich pudového jednání a rovněž usilovali o ucelení vlastních poznatků a myšlenek v koncepcích, teoriích či směrech. První významnější milník lze datovat do 18. století s příchodem klasické školy [8; 14].

- Klasická škola

První pohled na hledání příčin kriminálního chování představuje v polovině 18. století klasická škola. I přesto, že tento kriminologický směr nepřinášel samotné poznatky o příčinách trestných činností, snažil se prosazovat teoretické myšlenky ku prospěchu společnosti. Teorie a názory publikovány z této oblasti byly postaveny na přístupu vycházejícím z přirozenosti lidských práv a působnost vládního orgánu byla spjata se společenskou smlouvou, která spočívala v ochraně života, svobody a majetku osob. Princip zakládá na skutečnosti, kdy je každý jedinec moudrý a má možnost rozhodovat se sám za sebe a svobodně, tudíž je schopen rozlišovat mezi vlastním úsudkem, co mu přináší radost či naopak utrpení. Klasická škola zastávala názoru, že páchaní trestné činnosti nesmí být výhodné, tedy rizika spojená s kriminálním jednáním mají představovat vyšší trest a újmu než samotný vyplývající zisk. Představitelem této školy byl italský filozof Cesare Beccaria, jehož kriminologické myšlení pojednávalo o trestu jako eliminujícím prvku, který má působit preventivně pro společnost. Podstatou jeho myšlení nebylo pouze zrušení nelítostných sankcí včetně trestu smrti, ale významnější váhu zasazoval do prevence, neboť trestné činnosti je lepší předcházet než ji následně trestat [8; 14; 15].

- Pozitivistická škola

Druhý přístup k příčinám kriminálního chování představila na konci 19. století raná pozitivistická (sociologická) škola působící do současnosti. Zásadní význam pro vznik přinesla průmyslová revoluce a zejména její pokrok v odvětví technickém. Oproti svému předchůdci, tedy klasické škole, se pozitivistická věnovala spíše vědeckému zkoumání založeném na biologických, psychologických a sociálních skutečnostech ovlivňujícího jedince. Zakladatelem

pozitivistického směru byl francouzský sociolog Auguste Comte, který se zasadil o objektivní postoj zaměřující se na pozorování a popis konkrétních rysů. Podstata myšlenkového směru spočívá v odpovědnosti jednotlivce za skutky, jichž se sám dopustil [8; 14].

- Kriminologie jako sociální věda 20. století

V minulém století došlo k velkému rozvoji sociologických koncepcí a teorií zabývajících se faktory podmiňující páchaní kriminálních aktivit a hledáním příčin včetně zdrojů. U příčin vzniku trestného činu lze rozlišovat tři hlavní přístupy, sociostrukturální, socioprocesuální a viktimologicky orientovaný [11].

Sociostrukturální směr vychází z tradičního sociologického principu myšlení, a především z pojetí společenského prostředí. V současné době se setkáváme zejména s dvěma variantami, tedy s teorií sociální dezorganizace a teorií anomie. Za pojmem a následnou charakteristikou dezorganizace stojí zástupci Chicagské školy, Clifford R. Shaw a Henry D. McKay věnující se statistikám úrovně kriminality. Teoretizovali, že přispívajícím faktorem je právě dezorganizace komunity. Na základě svých dlouhodobých výzkumů a statistických dat zjistili, že blízkost centra města a nižší socioekonomické statusy přispívají k nárůstu kriminálních činů spolu s vlivem komunity. V užším pojetí z teorie dezorganizace vyplývá, že společenství mají nedostatek sdílených cílů, zejména hovoříme o komunitách s nízkým ekonomickým postavením, vysokou pohyblivostí obyvatel a vysokým procentem etnických a národnostních skupin. Zpravidla u nejchudších obyvatel dochází z nedostatku finančních prostředků k častému stěhování a tím i k nedůsledné výchově nezletilých, což mladé jedince vede ke kriminalitě [16]. Druhá varianta představuje teorii anomie, již dal základ francouzský sociolog Émile Durkheim. Obecně pojmem anomie rozumíme stav společnosti, ve které neplatí jasně vymezená společenská pravidla a jednotlivci

se tak nemohou spolehnout na společné normy a hodnoty. Durkheim ve svých dílech definoval anomii stavem nedostatečné sociální regulace, kdy jsou porušována dosud uznávaná pravidla společného soužití. Později na jeho myšlenky anomie navázal americký sociolog Robert K. Merton, který charakterizoval pět druhů adaptace společnosti, čímž rozlišoval konformisty (snaha dosažení cílů pomocí přijatelných prostředků), ritualisty (postupná ztráta víry úspěchu, ale dodržování společenských pravidel), odpadlíky (odmítání dosažení cílů, zejména z důvodu nedostatku možností), rebely (pokus o prosazení vlastních hodnot a cílů) a v poslední řadě inovativní jedince, kteří mají snahu o dosažení úspěchu, ale jinými prostředky než jsou komunitou povolené [8; 11; 14].

Socioprocusuální princip věnuje svou pozornost procesům, zejména kontaktům a okolí jedince. Ať už hovoříme o jakékoliv osobě, každý je během svého života ovlivňován vnějším a vnitřním prostředím. Tato teorie byla podložena zejména vlivem sociálního učení neboli naučeného chování. Nejdůležitější období pro vývoj a výchovu představuje dětství. Pozornost lze věnovat i pozdějšímu období dospívání, kdy teorie pohlíží zejména na hledání faktorů a okolností, např. v rodinném kruhu, ve vzdělávacím zařízení, v zaměstnání či v médiích, které ovlivňují následné chování. Mezi nejznámější teorie, o nichž lze pojednávat patří teorie diferenciální asociace, kontroly, životní cesty a labeling. Koncept Edwina H. Sutherlanda o diferenciální asociaci rozumíme ovlivňování nejen rodinou, ale rovněž přáteli, pro které kriminální jednání není cizí, ba naopak blízkým okolím je přijímáno a ospravedlňováno. Jedinec si ve svém prostředí automaticky osvojuje vzorce chování, tedy i ty nezákonné. Součástí teorie diferenciální asociace je i koncepce atraktivitu zločinu, která pro jedince představuje přínosnou zkušenost seberozvoje. Teorii kontroly založenou na sociálních vazbách představil Travis Hirschi. Naopak od ostatních teorií, jež pojednávají o příčinách kriminality, tento americký sociolog představil

čtyři skupiny vazeb, které zabraňují jedinci v konání trestné činnosti. První spojitostí chápeme pouto k lidem, druhou rozumíme oddanost společenských cílů, třetí klade důraz na zapojení se do běžných aktivit včetně volnočasových a poslední vazba věnuje záměr víře v morální hodnoty společnosti. Labeling neboli etiketizační teorie spočívá v negativním postoji společnosti ke kriminalitě. Jedincům páchající mírnější zločineckou činností často společnost přidělí nálepku, jež má za každé situace poukázat na špatné jednání. Přijetí a ztotožnění se s označením může u pachatele zapříčinit opravdový začátek kriminální kariéry. Poslední a zároveň též nejnovější princip představuje teorie životní cesty, která se nejen zabývá vývojem kriminálního chování, ale také věnuje pozornost vnějším i vnitřním faktorům pachatele, které jeho jednání ovlivňují. Podmiňující reakci může vyvolat nepříjemná životní událost s kterou se jedinec neumí vyrovnat. Riziko lze rovněž shledávat v nedostatečné podpoře ze strany rodiny či blízkého okolí. Poslední dílčí hrozbu pro páchaní trestné činnosti dle teorie představuje neschopnost reagovat na životní krizi, konflikty, zátěž či stres zdravým způsobem [8; 11; 14].

Viktimologicky orientovaný směr definuje dva postoje, jimiž rozumíme model zranitelnosti plynoucí ze životního stylu a teorie rozdílných struktur příležitostí. První přístup vychází ze životního vkusu, kdy se jedinec pohybuje v určitý čas a za daných skutečností na konkrétním místě. U životního stylu převažuje stereotypní a opakující se stránka v soukromé i profesní oblasti. Ať už z hlediska pachatele, který očekává, že za určitých okolností vznikne příležitost ke spáchání skutku, tak i z pohledu oběti vzniká riziko, neboť v konkrétních situacích dává pachateli značnou příležitost k činu, i přes neuvědomující se nebezpečí. Teorie rozdílných příležitostí představuje obdobný náhled. Na jedné straně máme motivovaného jedince, zatímco na opačné účinkuje vhodný objekt k útoku. Nepřítomnost příslušníků PČR či jiných osob působí rovněž příznivě pro pachatele [8; 11; 14].

Osobnostní typologie

Osobnost pachatele trestné činnosti představuje složitou a jedinečnou oblast, která je zkoumána z mnoha úhlů pohledu. V jednoduchém pojetí rozumíme osobností dynamicky vyvíjející se stav jedincových schopností, rysů, temperamentu a charakteru osobnosti, které jsou neustále ovlivňovány vnitřními a vnějšími pohnutkami. Jiná definice charakterizuje osobnost organickým celkem lidského duševního života zahrnující nejen biologický základ jedince, ale i sociální podmínky individuálního života včetně sociálních vztahů [10; 14].

Nejznámějším a nejzákladnějším dělením s kterým se v rámci typologie můžeme setkat je dle temperamentových vlastností, kdy lze rozpoznávat melancholika, cholera, flegmatika a sangvinika. U konstatované problematiky představuje typologie v oboru kriminologie členění pachatelů do určitých skupin na základě stanovených kritérií a znaků. První zmínky o skutečnostech, jež ovlivňují jedince přináší pozitivistická škola od konce 19. století. Nejznámější typologie rozlišuje pachatele dle vlivů, které se podílejí na vývoji samotné osobnosti. Jedná se o biologickou, psychologickou a sociální teorii [8; 14].

- Biologický přístup

Biologický pohled se zaměřuje na samotného pachatele. Podstata tohoto směru spočívá v dědičných, fyziologických a anatomických vlastnostech jedince páchajícího trestnou činností. V užším slova smyslu tato teorie pojednává o anomáliích fyzického charakteru, které odlišují pachatele od nevinného jedince. Jedná se zejména o poznatky vycházející ze stavby lebky, např. za typické rysy pachatele shledáváme výrazně asymetrické tváře, vyvinutější lícní kosti či specifickou stavbu nosu [8; 14].

Hlavním představitelem je italský lékař Cesare Lombroso, který je nejnámější pro svoji teorii rozeného zločince, tedy že se jedinec s vlastností pachatele už rodí, nikoli že by se zločincem stal během svého života. Pro své myšlenky vycházel především z pitev zločinců, kdy si ověřoval existenci určitých rozdílných stigmat. V rámci vývoje svých studií kladl v pozdější době i důraz na prostředí jakožto faktor, jež může jedince rovněž ovlivňovat. I přesto, že jeho teorie byly kritizovány a společností nepřijímány, měl zásluhu na rozvíjení dané problematiky, jež se soustředila na studii samotného zločince, nikoliv na spáchaný skutek [14; 17].

V první polovině 20. století se k biologickému přístupu připojil i německý psychiatr Ernst Kretschmer zabývající se nejen temperamentem, ale rovněž vnějšími odlišnostmi na stavbě lidského těla. Největším přínosem tohoto představitele byla teorie konstitučních tělesných typů. Na základě této typologie rozlišoval astenika (štíhlá a vysoká postava), atletika (střední až vysoká postava, silný) a pyknika (menší postava, robustní tělo) [14; 18].

- Psychologický přístup

Psychologický směr věnuje pozornost zejména psychické stránce jedince. Zabývá se nejen samotnou strukturou osobnosti, ale prostor věnuje i schopnostem, charakteru, temperamentu, motivaci, postojům a zájmům pachatele. Osobnost je v tomto směru popisována jako dynamicky vyvíjející se dle vnějších a vnitřních podnětů. V rámci tohoto přístupu přinášeli představitelé teorie, jež pojednávali o vrozené nízké inteligenci jako o faktoru podmiňujícího kriminální jednání. Jedním z představitelů tohoto směru je vídeňský lékař a zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud. Jeho přínosem k dané problematice je koncepce vyplývající ze tří podstatných prvků (Id, Ego a Superego), které bychom měli udržovat ve zdravé stabilitě. Nicméně pokud dojde k převaze

jednoho elementu nad ostatními, může v nitru jedince vzniknout konflikt, tedy možná pohnutka směřující pachatele ke kriminálnímu chování. Dalším významným zástupcem psychologického směru je německo-britský behaviorální psycholog Hans Jürgen Eysenck, tvůrce modelu osobnosti, jež vnáší do dané problematiky charakteristické pojmy introvert, extrovert a stabilní či labilní jedinec. Podstatné postoje zabývající se danou problematikou spatřujeme i v teorii sociálního učení od amerického kriminologa Ronalda Louise Akerse, který studoval, jak jsou jedinci vychováváni a ovlivňováni ze strany rodiny, přátel, sociálního okolí nebo z médií. V rámci tohoto přístupu je rovněž velký podíl přikládán duševním onemocněním, které mohou rovněž zapříčinit trestné jednání [8; 14].

- Sociologický přístup

Sociologickým přístupem rozumíme působení sociálního prostředí. Jedinec se pohybuje ve svém specifickém okolí a na určité společenské skutečnosti, jež se v jeho blízkosti dějí reaguje vlivem svých biologických a psychologických dispozic [8; 14].

V současnosti je kladen důraz nejen na faktory podmiňující páchaní trestné činnosti, ale také na individuální osobnostní vlastnosti pachatelů, které je vzájemně odlišují. Nejzákladnější psychologický přístup u pachatelů popisuje pět typů osobnosti.

- Socializovaný typ

Tento typ osobnosti vystihuje běžné chování, myšlenková dynamičnost a prožívání působí v normálním stavu. V případě spáchání kriminálního skutku reaguje jedinec běžnými projevy, tedy lítostí, smutkem či strachem o svůj osud. Jedinec epizodickým činem většinou vybočuje ze svého dosavadního

standartního stylu života. Svým konáním reaguje na situační nátlak, jedná z nedbalosti nebo činí delikt i přes nejasnost legislativních následků. Motivace bývá velmi dobře čitelná [11].

- Neurotický typ

Druhým typem se míní jedinec, jehož osobnost se projevu v menší či větší míře neurotickými poruchami (např. úzkostmi, depresí, hysterickými reakcemi, panickými atakami či neodbytnými vtíravými myšlenkami a představami) a jeho emoční stránka bývá mnohdy narušena a nestabilní. K myšlence vykonání samotného činu dochází zejména na základě nevyřešeného emocionálního sporu, zpravidla v rodině. Pachatelovo jednání se projevuje jako chaotické, nedbalé, amatérské (zanechávání stop) a neúčelné, neboť jedinec ve většině situacích bývá materiálně zajištěn. U neurotického typu můžeme rozlišovat trestnou činnost neboli delikvenci:

- z pocitu viny – protiprávní chování způsobené nevědomím pocitem viny, strádání výčitek svědomí i za domnívající se nekalost;
- z frustrované potřeby uznání – antisociální chování vycházející z domněnek izolovanosti a přehlíživosti blízkým okolím, jedná za účelem upoutání pozornosti [11].

- Psychopatický typ

Jedná se o typ, v němž chování ovlivňuje psychiatrická diagnóza. Jedinec vystupuje nejen na veřejnosti svérázným, nápaditým a pro nás vnímáje zvláštním způsobem jednání a prožívání. Z odborného hlediska je psychopatie považována za trvalou poruchu osobnosti. V rámci tohoto typu hovoříme o tzv. anetickém psychopatovi, který není schopen pocítit vinu, neboť u něj došlo k úplnému vymizení emocí. Chování psychopatického jedince vystihuje intenzita,

impulzivita, agresivita a výbušnost. Jedinec zároveň často vyrůstal v prostředí uznávající deviantní formy života a trestné činnosti se dopouští opakovaně [11].

- Mentálně nedostatečný typ

Mentálně nedostačeným typem lze charakterizovat osobnost jedince, jehož vystihuje primitivní chování, nízká inteligence a nízká míra schopnosti rozpoznávat následky svého jednání. Činy nebývají dostatečně promyšlené a obvykle mají charakter násilné kriminality nebo sexuálního napadání, zejména na dětech. Tento typ osobnosti se lehce stává obětí manipulace [11; 19].

- Psychotický typ

Psychotickým typem vnímáme jedince, který v době spáchání protiprávního skutku trpěl duševním onemocněním neboli psychózou. Motivaci k páčání lze popsat jako nejednoznačnou, nepochopitelnou a zvrácenou. Činy bývají nejčastěji násilného charakteru se znaky bizarnosti, nesrozumitelnosti a brutality. Nicméně v případě problematiky trestněprávní odpovědnosti, kdy je v rámci řízení vyžadován odborník (psychiatr, případně psycholog), může být na základě znaleckého posudku pachatel shledán jako nepřičetný a tudíž ospravedlněn [11; 19].

Na konci 20. století přispěli čeští výzkumní pracovníci osobnostní typologií z vězeňského prostředí. Rozlišovali celkem osm typů zločinců, z nichž tři jsou typické pro prvovězněné pachatele, tři pro recidivisty a zbylé dva typy pro obě kategorie, neboť dle výzkumu byly zastoupeny v rovnováze:

- socializovaný odsouzený pachatel (prvovězeň) – schopnost vnímat své chování, nízká úroveň agresivity, emocionální rovnováha;

- nesocializovaný agresivní pachatel – převažují situační pohnutky než osobnostní, typickými vlastnostmi jsou egocentrismus a nezastavitelná agrese;
- konformní moron (recidivista) – přizpůsobivý, jednající dle osvojených zvyků, vystihujícími rysy jsou tupost a podřídivost;
- nezdrženlivý pachatel (recidivista) – nadřazenost dynamičnosti, touha po vzrušení, výrazné pudové reakce, nedostatečná kontrola reality;
- neurotický pachatel (prvovězeň) – projevy úzkosti a emoční nestability
- hostilní pachatel – nepřátelské chování, emocionální labilita;
- podrobivý pachatel (recidivista) – přejímání zvyků okolí, důvěřivý až lehce zmanipulovatelný, bez sklonů k agresivnímu chování;
- úzkostný manipulativní pachatel (prvovězeň) – schopnost manipulace, zejména při prosazování vlastních potřeb, citová stabilita [20].

3.4.3 Kriminogenní faktory

Na začátek této podkapitoly je nezbytné zmínit přístup zabývající se zkoumáním příčin a podmínek trestného jednání, který nazýváme etiologickým. Jeho význam nespočívá pouze v hledání faktorů, jež vedou ke kriminálnímu chování, ale rovněž přináší ucelený pohled na příčiny a následnou eliminaci účinnými opatřeními [8; 14].

Kriminogenní faktory lze považovat za rizikové činitele mající motivující či podporující charakter k páchání trestných skutků. Faktory ovlivňující pachatelovo jednání lze členit na individuální, věnující se fyzickým a psychickým vlastnostem, a společenské. Nicméně lze pojednávat rovněž o faktorech vnitřních, které nelze nijak ovlivnit, jelikož jsou dány biologickým základem včetně genetiky a o faktorech vnějších, jež vznikají působením sociálního okolí. Dle vlivu činitelů se můžeme setkat s jednofaktorovým či mnohofaktorovým přístupem. V současné době je spíše pohled zaměřen na princip více

vyskytujících se faktorů, tedy že příčina trestné činnosti spočívala v kombinaci několika důvodů než pouze jednoho. Rizika vyplívají především ze životní situace, sociálního prostředí a celkového společenského života, a proto je za tímto účelem lze rozlišovat v oblasti sociální, ekonomické, psychologické, biologické, kulturní či právní [8; 14; 21].

Sociální oblast představuje zejména faktory související s rodinným zázemím a jeho nedostatečnou podporou či výchovou, ale rovněž se sociálním vyloučením či neuspokojením základních potřeb. Do této oblasti lze zařadit i vysokou rozvodovost, jakožto ovlivňující podnět. Na selhání jedince se v současné době podílí i závislost na omamných látkách nebo alkoholických nápojích. U sociálních hodnot klademe důraz i na samotný vývoj osobnosti pachatele, kdy za ovlivňující faktory vnímáme etnikum, skupinu, věk a v neposlední řadě kriminální zkušenost. Podíl na samotném vývoji jedince má i způsob trávení volného času [9; 22].

Ekonomická oblast pojednává o faktorech vycházejících z nezaměstnanosti, chudoby, nedostatku finančních prostředků, nízké úrovně vzdělanosti, ale rovněž negativní postoj mohou vyvolat vysoká procenta rodin pobírající státní sociální podporu neboli dávky či příspěvky. Tyto faktory mohou u jedince způsobovat nejen frustraci, ale také přinášet pocit neadekvátního životního standardu [8; 14; 21].

Podíl na příčině trestné činnosti mohou rovněž přinést psychologické faktory, jimiž rozumíme nízká sebeúcta, nedostatek empatie, problémy s agresí, vysoká impulzivita a neschopnost kontroly emocí. Emocionální nestabilita může vycházet nejen ze špatné či nedostatečné výchovy, ale rovněž z prožitého traumatizujícího zážitku. Mezi psychologická rizika lze zařadit i poruchy osobnosti, jež se ve většině případů objevují od dětských let. Porucha osobnosti

většinou vyplývá z dědičných predispozic, nicméně může být i důsledkem výchovy. Vývoj poruchy je často spojován se syndromem CAN, označující zneužívání, týrání a zanedbávání dítěte [22].

Biologické faktory, jakožto další možné ovlivňující rysy věnují zájem zpravidla pohlaví, neboť trestnou činnost páchají převážně muži než ženy, vrozeným vlastnostem představující zejména poruchy centrální nervové soustavy či vlivům hormonům. Základní vliv představuje i věk, kdy pubertální a dospívající období shledáváme za nejrizikovější [22].

Přetrvávající stereotypy či diskriminace představují kulturní rizika. Jedinec si v oblasti kultury osvojuje způsoby tradic, zvyklostí, postojů či náboženských názorů. V médiích častokrát dochází k normalizaci násilí a celkové kriminality, jež může mít za následek i oslabení morálních a etických hodnot. V ojedinělých případech lze spatřovat i napodobování trestného činu, tedy že jedinec o skutku četl či o něm slyšel a spatřuje v tom touhu okusit nebo napodobit trestný čin [14; 21].

Právní faktory mohou vzniknout v důsledku nedostatečného stavu právního a soudního systému, zejména v jeho kvalitě a účinnosti. U jedince špatně nastavený proces může vyvolat nespokojenost s dlouhodobým či neúspěšným odhalováním trestné činnosti nebo spatřuje nespravedlnost v uloženém trestu za daný skutek. Znepokojujícím faktorem též chápeme nedodržování či obcházení právních předpisů [14; 21].

O dalším pohledu na kriminogenní faktory lze pojednávat na základě výzkumu kanadských psychologů, jimiž je James Bonta a Donald Arthur Andrews. Tvrdí, že je nezbytné vzít v úvahu řadu činitelů, včetně biologických problémů, dědičnosti, temperamentu, sociálních a kulturních faktorů. Ve své teorii představují The Risk, Need and Responsivity (RNR) model přinášející osm

podstatných kriminogenních faktorů. Podstata vzniku kriminálního vychází z historie antisociálního chování (výbušnost, agresivita), osobnosti (impulzivita, riskující a manipulativní jednání), kognitivního přesvědčení a od antisociálních vrstevníků (sdružování s trestanými společníky). Zbývající faktory vyplývají spíše ze sociálního prostředí, tedy příčinu vnímají ze strany rodiny, kde převažuje trestná činnost a užívání návykových látek, dále ze strany školního zařízení či zaměstnání, z nedostatečně využitého volného času a v poslední řadě přikládají významnou váhu alkoholu a drogám, jako návykovým látkám. Menší rizikovou váhu přikládají emocionálnímu stresu, problémům se zdravím, strachu z trestu, fyzické kondici, nízkému inteligenčnímu kvocientu a sociální třídě původu [23].

Nelze se však domnívat, že výše vymezené faktory jsou jedinými ovlivňujícími vlivy podílející se na vývoji trestné činnosti v ČR, neboť lze konstatovat, že existuje mnoho dalších faktorů, které mohou mít na evaluaci kriminality podíl.

3.4.4 Faktory mládeže

První zásadní příčina kriminálního chování spočívá v rodině. Za negativní vlivy vnímáme rozvrácenou rodinu, závislost rodičů nebo příbuzných na návykových látkách, kriminalitu u členů rodiny a rovněž špatný postoj spatřujeme v nepřiměřenosti výchovy či lhostejnosti rodičů ve vztahu k mladistvému. Nepříznivým dojmem může na jedince působit i život v dětském domově. Další faktor shledáváme ve vztahu k okolí, zejména v tom, s jakým kolektivem jedinec tráví volný čas. Mladiství mohou také přebírat nesprávné názory a postoje komunit za vlastní, a případně při prosazování osvojené ideologie vystupují agresivním způsobem. Značný podíl připisujeme i škole, kde za ovlivňující faktory vnímáme záškoláctví, slabý prospěch, arogantní přístup ze strany žáka či učitele a nedostatečnou vzájemnou spolupráci. I přesto, že

pojednáváme o mládeži, kterou definujeme věkem do osmnácti let, i tady mají značný podíl alkohol a drogy [24; 25].

3.5 Druhy trestných činů

Jednotlivé druhy kriminálních činů jsou definovány ve zvláštní části trestního zákona. Dle charakteristických hodnot je vymezeno celkem třináct kategorií trestných skutků. Jedná se o trestné činy:

- proti životu a zdraví;
- proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství;
- proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti;
- proti rodině a dětem;
- proti majetku;
- hospodářské;
- obecně nebezpečné;
- proti životnímu prostředí;
- proti ČR, cizímu státu a mezinárodní organizaci;
- proti pořádku ve věcech veřejných;
- proti branné povinnosti;
- vojenské;
- proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy [1].

Nicméně z pohledu kriminologie je v ČR kriminalita obecně dělena na několik druhů v závislosti na jejich povaze. Na úvod dané problematiky je nezbytné zmínit obecnou kriminalitu, které představuje celek trestných činů násilné, majtkové a mravnostní povahy.

3.5.1 Násilná kriminalita

Násilnou kriminalitu jako kriminologický pojem lze definovat jako souhrn trestných činů, jež mají charakter násilnického či agresivního jednání. Tato kategorie je považována za jednu z nejzávažnějších, neboť delikt zpravidla ohrožuje život a zdraví osob, případně určitým způsobem omezuje osobní svobodu oběti. Skutkovou podstatu násilné povahy shledáváme v několika trestných činech vymezených ve zvláštní části, např. u skutků vedených proti životu a zdraví, proti rodině a dětem nebo u činů obecně nebezpečných. Z obecného pohledu není násilné jednání charakterizováno pouze fyzickou aktivitou, ale rovněž se jedná i o násilí psychického rázu, např. slovní napadání či ekonomické vydírání. V užším pojetí pak násilnou kriminalitu představuje použití fyzické síly včetně agresivních výhrůžek proti druhé osobě [8; 14].

Konkrétními násilnými činy dle trestního zákona rozumíme vraždy různého charakteru (§ 140, § 142), zabití (§ 141), usmrcení z nedbalosti (§ 143), loupež (§ 173), ublížení na zdraví (§ 146), rvačka (§ 158), násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci (§ 352), nebezpečné vyhrožování (§ 353), vydírání (§ 175), týrání svěřené osoby (§ 198). V současnosti přináší násilná kriminalita i nové pohledy, jež nejsou přesně ukotveny trestním zákonem, ale též mají závažný dopad afektivního charakteru. Jedná se především o domácí násilí, zločiny páchané z nenávisti, divácké násilí převažující na sportovních akcích a stalking neboli pronásledování [1; 8].

- Příčiny násilné kriminality

Příčiny násilné kriminality vycházejí zpravidla z biologických, psychologických a sociálních koncepcí. Za současně nejvýznamnější kriminologické činitele vnímáme dědičné osobnostní vlastnosti utvářející se od dětství, poruchy během psychosociálního vývoje jedince, ať už v pubertálním či

dospívajícím věku, rodinné prostředí, kde jedinec vyrůstá a během svého vývoje napodobuje své blízké, anebo vzdělávací zařízení. Další významný vliv připisujeme médiím včetně internetových volnočasových aktivit, míře tolerance ve společenském prostředí (jedná se např. o migraci, dostupnost zbraní, nerovnoprávnost), a nakonec podstatnou hodnotu na vzniku násilí mají alkoholické nápoje a návykové látky [8; 14].

3.5.2 Majetková kriminalita

Majetkovou kriminalitu lze charakterizovat dvěma přístupy. První spočívá v nabytí cizího vlastnictví za účelem obohacení se, naopak druhý představuje opačný pohled, jehož cílem je zpravidla poškození. Jak už vyplývá ze samotného názvu, s danou problematikou bude nejvíce spjata hlava pátá trestního zákona, vymezující trestné činy vedené proti majetku. Nejčastější případy shledáváme v krádeži (§ 205), zpronevěře (§ 206), podvodech (§ 209, § 210, § 211, § 212), poškození cizí věci (§ 228), zneužití vlastnictví (§ 229) či lichvě (§ 218) [1; 8; 14].

Ač se může zdát, že majetková kriminalita úzce souvisí s hospodářskou, ba je dokonce totožná, studie přináší několik poznatků, které je vzájemně od sebe odlišují. V případě majetkové kriminality poškozeného charakterizuje zejména fyzická osoba, naopak u ekonomických činů zastupuje poškozeného právnická osoba. Kriteriačním prvkem rovněž chápeme výši škody, jež byla způsobená, neboť hranice u majetkové kriminality dosahují výrazně menších peněžitých částek než u hospodářských trestných činů [26].

- Příčiny majetkové kriminality

V dřívějším pojetí byla důvodu vzniku připisována chudoba, nezaměstnanost a špatná sociální situace. Nicméně s nárůstem životní úrovně, jeho kvality a zachování si určitého standartu věnují pachatelé více pozornosti odcizení

movitých věcí za účelem nejen finančního zisku pro udržení si určitého životního stylu, ale i krádežím předmětů, neboť v dnešní době pro stabilitu či zlepšení si postavení je potřeba ukazovat svou majetnou stránku i určitým předmětem, např. telefonním zařízením nebo oblečením či motorovým vozidlem. V současnosti též stojí za příčinou vzniku neopatrnost k zajištění majetku a přílišná lhostejnost, neboť v posledních letech se rozšířil zmar, kterým lidé dávají veřejnosti najevo, především prostřednictvím internetových (sociálních) platforem, že své bydlení neobývají z důvodu dovolené či jiné akce. Podstatný aspekt shledáváme i v množství nevyřešených případů ze strany PČR [8; 14].

3.5.3 Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita představuje činy spjaté se sexualitou. Jedná se o sexuálně motivované skutky, které nejsou společností tolerovány a přijímány. Samotné kriminální činy jsou konkretizovány především hlavou třetí, tedy skutky proti lidské důstojnosti v oblasti sexuální. V užším pojetí se pak jedná o znásilnění, pohlavní zneužití či delikty spojené s pornografií. Z ostatních dílčích hlav lze vyzdvihnout obchodování s lidmi, ohrožení pohlavní nemocí nebo obecné ohrožení, při kterém je jedinec uspokojen např. požárem. Mravnostními činy rovněž chápeme i aktivity spojené s prostitucí. I přesto, že samotná činnost v naší zemi nemá legislativní pojetí, lze vymezit trestnou aktivitu v podobě kuplířství či prostituce ohrožující mravní vývoj dětí [8; 14].

- Příčiny mravnostní kriminality

Základ příčiny tvoří sexuální deviace. Pod pojmem sexuální deviace neboli parafilie či úchylka rozumíme odlišnost v oblasti sexuality, kterou lze vysvětlovat poruchou osobnosti nebo chování. Za nejvyskytovanější aktivní deviace vnímáme voyerství definující intimní sledování anonymních jednotlivců, frotérství (tření o anonymní ženy) či tušérství (touha po dotyku

intimních partií žen), exhibicionismus neboli odhalování genitálií před cizími subjekty, kandalismus spočívající v odhalování necudných fotografií nebo různé typy sadismu, např. fetišistický, agresivní nebo pseudopedagogický. Deviace působící neadekvátním zájmem vysvětlujeme pedofilií (děti), nekrofilii (mrtvá těla), zoofilií (zvířata), pyrofilii (ohně) či symforofilii představující sexuální vzrušení ze sledování hromadných neštěstích [21].

3.5.4 Hospodářská kriminalita

Hospodářskou neboli ekonomickou kriminalitou rozumíme skutky směřující na hospodářský systém včetně jeho fungování. Zpravidla lze říci, že jde o trestné ekonomické jednání, kterým chce jedinec dosáhnout peněžitého či jiného přínosu a způsobit újmu ekonomickému subjektu. Pod užším vymezením si lze představit podvodné jednání při získávání dotací, vytváření falešných společností, daňové podvody, manipulace s účetnictvím, celní kriminální skutky, poškození životního prostředí nebo trestné činy zahrnující měnu. Legislativně vymezenými činy mající hospodářský charakter nalezneme ve stejnojmenné hlavě šest zvláštní části, nicméně můžeme sem řadit i skutky proti majetku, proti ČR a proti pořádku ve veřejných věcech, např. podplácení či přijetí úplatku. Hospodářská kriminalita bývá úzce spjata s terorismem nebo organizovaným zločinem [26].

- Příčiny hospodářské kriminality

První nejzásadnější zapříčinění kriminality hospodářské přináší období po roce 1989, kdy náhle došlo k privatizaci státního majetku, čímž se vlastnictví navracelo původním majitelům či dědicům. V této době docházelo nejen k sociální nerovnosti, ale celkově byl špatně uchopen způsob navrácení. Na jedné straně docházelo prostřednictvím opětovného navrácení majetku k nespočtu neregulovatelných půjček, naopak na druhé straně se pohybovali lidé bez majetku a dříve prosperující firmy začaly bankrotovat, čímž se opět navýšila

nezaměstnanost. Po roce 1989 se stát rovněž potýkal s problematikou nedostatků v legislativě. Důvody vzniku lze spatřovat v nedostatečné regulaci a dohledu nad samotnými hospodářskými subjekty, rozšířené korupci, nedostatečném vymáhání trestů za činy, anebo v nízkém povědomí veřejnosti, která tuto kriminalitu toleruje za účelem očekávaného zisku nebo určité výhody. Motivace k hospodářským činům velmi spočívá v aktuálnosti ekonomické situace, zda se ČR pohybuje v období krize či růstu [26].

3.5.5 Drogová kriminalita

Jak už ze samotného názvu vyplývá, pohled je zaměřen na trestné činy související s drogami. Pod samotným pojmem droga rozumíme každou látku působící na psychickou stránku jedince, jenž ovlivňuje jeho chování a prožívání s potenciálem výskytu závislosti na určité látce. V jednoduchém slova smyslu vnímáme drogy jako návykové látky, které jsou dle § 130 trestního zákona charakterizovány alkoholickými nápoji, omamnými a psychotropními látkami. Tuto specifickou kategorii lze uchopit dvěma způsoby. V užším pojetí se jedná o trestné činy ukotvené v hlavě sedmé trestního zákoníku, nicméně v širším smyslu pojednáváme o všech trestných deliktech spáchaných distribucí nebo pod vlivem drog. Za skutky úzce související s nelegální látkou dle trestního zákona lze označit nedovolenou výrobu a jiné nakládání (§ 283), přechovávání (§ 284), nedovolené pěstování (§ 285), výrobu a držení předmětu určenému k nedovolené výrobě (§ 286) a šíření toxikomanie (§ 287). Trestnými činy, za jejichž znak je shledána návyková látka, taktéž chápeme ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274), opilství (§ 360) nebo např. podání alkoholu dítěti (§ 204). Jedná se o nejrozšířenější a zároveň nejzávažnější činnost působící s vysokou mírou latence. V současné době představuje největší riziko internet, zejména tzv. dark web zajišťující uživatelům prodej a nákup drog [1; 8; 14].

- Příčiny drogové kriminality

U této kriminality nelze přesně vymezit podněty, kterých chtěl jedinec svým jednáním dosáhnout. Nicméně trestná činnost může vzniknout právě po užití psychoaktivních látek, kdy může dojít ke zvýšení podrážděnosti a oslabení racionálního myšlení. Naopak v některých případech je kriminální aktivita páchána za účelem zisku finančních prostředků pro další nákup drog. Poslední princip příčin poukazuje na vzájemnou kriminalitu v rámci drogové trhu. Jedná se především o spory mezi dealery, konflikty z důvodu porušení stanovených pravidel skupiny nebo lze hovořit o odplatách za prodej nekvalitního zboží nebo za neplacení závazků [8; 14].

3.5.6 Kybernetická kriminalita

Do popředí se v dnešní době dostává počítačová kriminalita věnující pozornost kyberprostoru neboli virtuálnímu světu. Jedná se o specifickou, vysoce latentní trestnou činnost vyvíjející se nekontrolovatelnou rychlostí. Činy páchané prostřednictvím internetu nebo mobilních sítí představují řadu útoků, nicméně za nejvyskytovanější shledáváme ty, které vedou proti uživatelským datům (proti integritě a důvěrnosti) nebo souvisejí s vytvořením a šířením škodlivého obsahu. Nejběžněji ze strany pachatele dochází k prolamování hesel, vytvoření podvrhnuté internetové stránky za účelem získání osobních údajů nebo jiného obohacení (phishing) či zaslání škodlivého obsahu s různými, pro uživatele nepříznivými funkcemi (malware). V případech šíření škodlivého obsahu se nejčastěji setkáváme s problematikou dětské pornografie nebo s nepravdivými zprávami, tzv. fake news. Ve virtuálním světě má rovněž svůj prostor kyberšikana, kdy pachatel, většinou skrytý za anonymitou, týrá svou oběť. V období významných událostí, zejména během vánočních svátků se dostávají do popředí podvodné e-shopy neboli stránky nabízející zboží za výhodné ceny. Zákaznické podvody pak spočívají v různých

principech, např. nezaslaní objednaného zboží nebo zásilka s nekvalitním či nepožadovaným produktem, s absencí reklamace. Značný podíl pro podvody přináší i problematika zneužívání kreditních karet prostřednictvím skenovacích zařízení nebo v rámci phishingu. Z praktického hlediska pojednáváme i o podvodných e-mailech, které dennodenně přicházejí uživatelům elektronických pošt v podobě srdceryvných příběhů s žádostí zaslání finanční částky anebo naopak s oznámením o dědictví, kdy je primárně nezbytné zaslat určitou peněžní hodnotu. Nebezpečí také představují dark (temné) weby s černým trhem, kde dochází k obchodování nejen s návykovými látkami, ale i se zbraněmi [8; 14].

Důvody vzniku lze v jednoduchém pojetí charakterizovat anonymitou, dostupností, nízkou finanční nákladovostí a absencí legislativních předpisů, včetně státních orgánů [8; 14].

3.5.7 Organizovaná kriminalita

Organizovaný zločin představuje ustavičnou a plánovitou trestnou aktivitu páchanou hierarchicky uspořádanou skupinou osob, kde každý zastupuje určitou činnost. Cíl kriminální činnosti spočívá v obohacení se co nejvyššího možného zisku, nejen finančního, ale i ve společenském, ekonomickém a politickém postavení. Aktivita vychází především z poptávky nedostatkových služeb a produktů na trhu. Pro organizovaný zločin jsou charakteristické dvě činnosti, zabezpečovací a krycí. Typickými zajišťovacími aktivitami pro udržení primárního fungování jsou z finančního hlediska bankovní podvody či loupeže, pro zajištění provozu nelegálních podniků hovoříme pak o padělání dokumentů, peněz nebo budování si smyšlených firem. Krycí činnost mohou představovat noční podniky ve kterých dochází k prostituci nebo distribuci drog. Specifický postavení v zastírací oblasti přináší legalizace výnosů z kriminální činnosti, tzv. praní špinavých peněz z nelegálních aktivit [8; 14].

3.6 Prevence trestné činnosti

V ČR představuje kontrola kriminality preventivní (předcházející) a represivní (potlačující) strategii.

Prevenici kriminality lze charakterizovat souborem činností, jejichž cílem je odstranění a oslabení kriminogenních faktorů a jejich následků. Jedná se především o sociální a situační opatření včetně poskytování informací veřejnosti o způsobech ochrany a pomoci obětem. Sociální prevence klade důraz na ochranu a vývoj jedince, zejména na jeho sociální a ekonomické podmínky. Snaží se zajišťovat jednotlivcům adekvátní předpoklady pro vývoj, nejen v rodinném prostředí, ale i ve škole nebo při volnočasových aktivitách. Situační prevence věnuje pozornost opatřením v určitých místech a v konkrétním čase. Apeluje především na fyzické a technické ochranné prostředky, zejména pak na zvýšení ochrany objektů a věcí, ukládání si movitých předmětů nebo větších peněžitých částek na bezpečná místa, zlepšení dozoru jak příslušníky PČR, tak kamerovým systémem na vybraných místech. Viktimologická prevence je založena převážně na připravenosti jednotlivce. Jedná se psychologické a právní poradenství, fyzické, terapeutické či rehabilitační kurzy [8; 14; 24].

Prevenici dle přístupů rovněž členit na primární, sekundární a terciární. Primární prevence je zaměřena na nejširší veřejnost se snahou omezovat trestnou činnost a působit výchovným, vzdělávacím a volnočasovým způsobem. Sekundární prevence se věnuje potencionálním obětem a pachatelům, zejména těm, kteří projevují známky závislosti na alkoholu či drogách nebo dochází k častému záškoláctví, vandalismu nebo se dospělý jedinec potýká s dlouhodobou nezaměstnaností. Terciární prevence se zabývá především recidivisty a usiluje o jejich navrácení k běžnému životu, bez páchaní trestné činnosti [8; 14; 24].

Represivní strategie má především za cíl působit odstrašujícím příkladem. Jednou z možností trestní represe je uložení sankce představující dle § 36 trestního zákona samotné tresty a ochranná opatření. V českém trestním právu rozumíme trestem prostředek státního donucení, který právě stát používá pro zajištění bezpečnosti chráněných zájmů. Soudem stanovený trest má zejména v určitých mezích způsobit pachateli újmu. Účel trestu shledáváme primárně v omezení páchaní dalších trestných činů, ochraně společenského života a rovněž má za cíl působit výchovně a preventivně. Trestem dle trestního zákoníku není pouze odnětí svobody, ale existuje i několik dalších, alternativních trestů, které lze pachateli uložit podle závažnosti spáchaného činu. Na základě § 52 trestního zákona rozumíme tresty, odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý, zákaz činnosti nebo pobytu, ztrátu získaných titulů či vyhoštění. Významnou represivní váhu přikládáme i probaci, která spočívá v dohledu podmíněně odsouzeného probačním úředníkem [1; 8; 14].

4 METODIKA

Teoretická část diplomové práce je zpracována prostřednictvím rešerše odborné literatury, aktuálních legislativních předpisů a internetových zdrojů včetně zahraničních publikací.

K dosažení výsledků praktické části byly použity dvě následující metody.

- Analýza dat

Analýza vývoje trestné činnosti byla provedena z veřejně dostupných statistik policejního prezidia, kdy nebyla vytvářena nová data, nýbrž byla rozdělena na vybrané kriminality, popsána, zhodnocena a následně porovnávána mezi jednotlivými roky. Účel analýzy spočíval ve stanovení přesných hodnot, které udávají počty spáchaných trestných činů v určitém období.

- Polostrukturovaný rozhovor

Za doplňující metodu byl vybrán polostrukturovaný rozhovor s předem připraveným seznamem otázek. Rozhovor byl založen na jedenácti primárních otázkách, jejichž účelem bylo prodiskutovat problematiku vývoje trestné činnosti, faktorů ovlivňujících kriminalitu a účinnosti jednotlivých trestů. Celkem bylo provedeno deset rozhovorů, a to čtyři s příslušníky SKPV, tři se státními zástupci a tři se soudci. Odpovědi byly zaznamenávány na papír a v této práci jsou shrnuty v kapitole 5.2. Plné znění je uvedeno v příloze 1-10. Na úvod rozhovorů byla upřesněna vykonávající pozice.

1. *Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?*
2. *Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?*
3. *Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchaní trestné činnosti?*

4. *Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?*
5. *Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil/a?*
6. *Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativa?*
7. *Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?*
8. *Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?*
9. *Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?*
10. *Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?*
11. *Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?*

5 VÝSLEDKY

5.1 Vývoj trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021

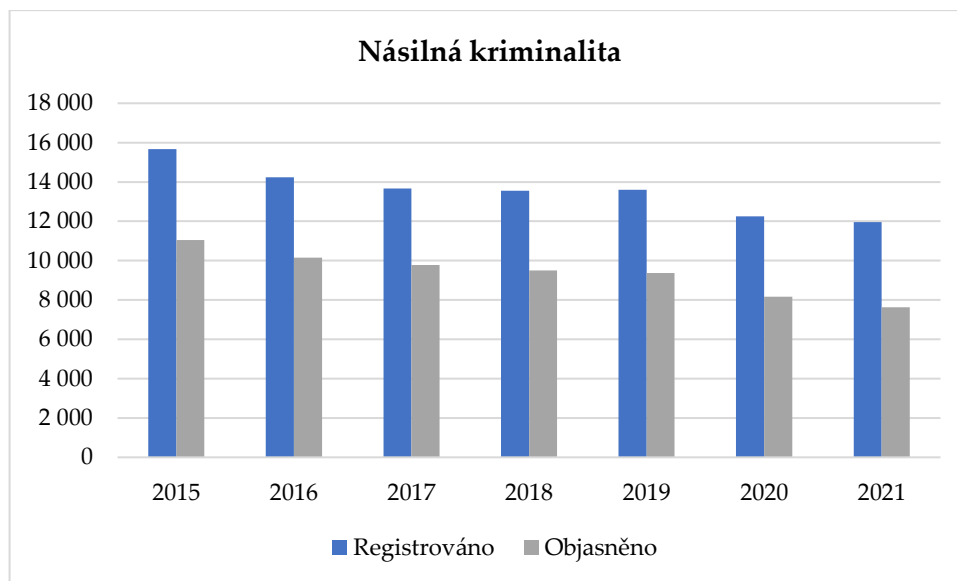
Násilná kriminalita

Jednu z dílčích kategorií představuje násilná kriminalita. Od roku 2015 lze konstatovat, že tento druh kriminality má klesající trend (viz. obr. 1), neboť v období 2015 bylo zaznamenáno 15 669 skutků a v roce 2021 registrujeme pouze 11 958 činů, čímž pojednáváme mezi těmito lety o 23,7% rozdílu. K výraznému poklesu dochází zejména mezi roky 2015 a 2016 s činícím 9,2% rozdílem a mezi roky 2019 a 2020, kde je zaznamenán úpadek o 10 %. Zanedbatelný nárůst o 0,4 % trestné činnosti lze vyhodnotit pouze v roce 2019.

S klesající tendencí násilné kriminality, klesá i míra objasněnosti. V letech 2015-2017 dosahovala objasněnost vzestupnou intenzitou 72% úspěchu, nicméně od roku 2018 začala procentuální úspěšnost klesat a roku 2021 bylo z registrovaných 11 958 skutků vysvětleno pouze 7 630, tedy 63,8 %.

Tabulka 2 - Hodnoty násilné kriminality [27]

Násilná kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	15 669	14 233	13 672	13 553	13 606	12 247	11 958
Objasněno	11 050	10 150	9 783	9 506	9 364	8 162	7 630
Objasněno (v %)	70,5	71,3	71,6	70,1	68,8	66,6	63,8
Pokles/nárůst (v %)	X	-9,2	-3,9	-0,9	0,4	-10,0	-2,4

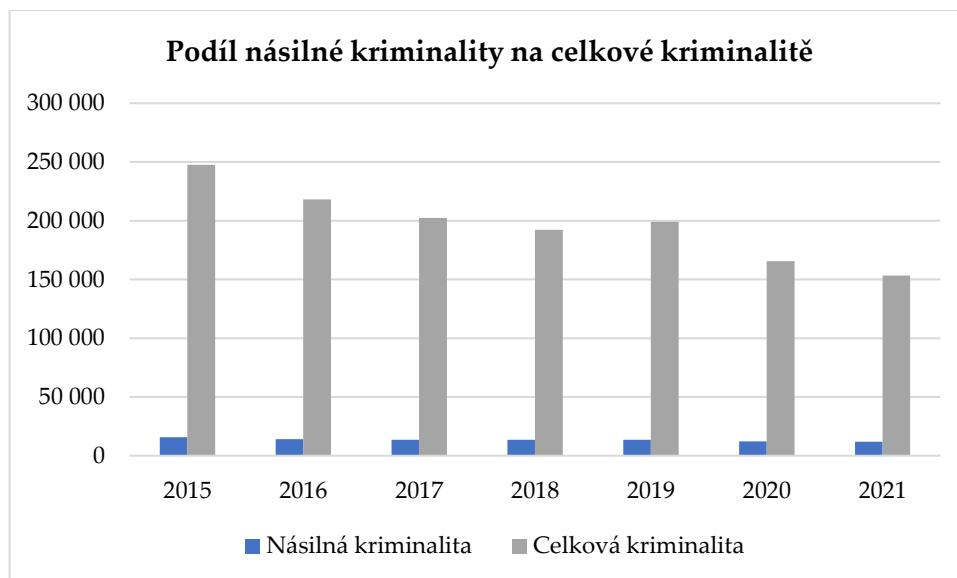

Obrázek 1 - Vývoj násilné kriminality

Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě se pohybuje v rozmezí 6-8 %. I přes závažnost trestných činů násilné kriminality, nevykazuje takový nespočet trestných skutků jako majetková kriminalita. Nicméně samotný podíl rovněž každým rokem mírněji stoupá (viz. obr. 2).

Tabulka 3 - Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Násilná kriminalita	15 669	14 233	13 672	13 553	13 606	12 247	11 958
Celková kriminalita	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Podíl (v %)	6,3	6,5	6,8	7,0	6,8	7,4	7,8

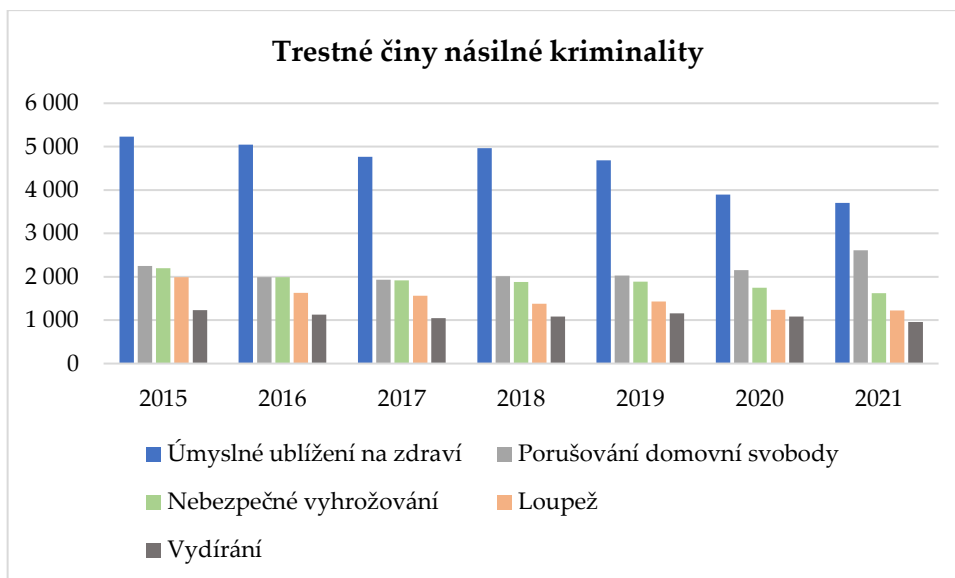

Obrázek 2 - Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě

Násilná kriminalita představuje primárně nejzávažnější trestné činy, které atakují proti životu a zdraví osob. Ve stanoveném sedmi letém období registruje tato kriminalita řadu skutků (viz. obr. 3), nicméně za nejvyskytovanější činy každého roku shledáváme úmyslné ublížení na zdraví (§ 145, § 146), porušování domovní svobody (§ 178), nebezpečné vyhrožování (§ 353), loupeže (§ 173) a vydírání (§ 175). Nelze ani opomenout vraždy (§ 140), které nejvíce čítali v roce 2015 s počtem 155, nicméně během zkoumaného období mají proměnlivou bilanci a nejméně vražd bylo zaznamenáno v roce 2021, a to v počtu 105.

Tabulka 4 - Trestné činy násilné kriminality [27]

TČ násilné kriminality	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Úmyslné ublížení na zdraví	5 229	5 050	4 767	4 967	4 684	3 892	3 701
Porušování domovní svobody	2 251	1 990	1 936	2 012	2 026	2 152	2 610
Nebezpečné vyhrožování	2 197	1 993	1 919	1 884	1 891	1 745	1 626
Loupež	1 995	1 630	1 564	1 376	1 427	1 240	1 221
Vydírání	1 232	1 129	1 050	1 087	1 159	1 081	962
Vražda	155	136	146	116	143	130	105

Obrázek 3 - Vývoj trestných činů násilné kriminality

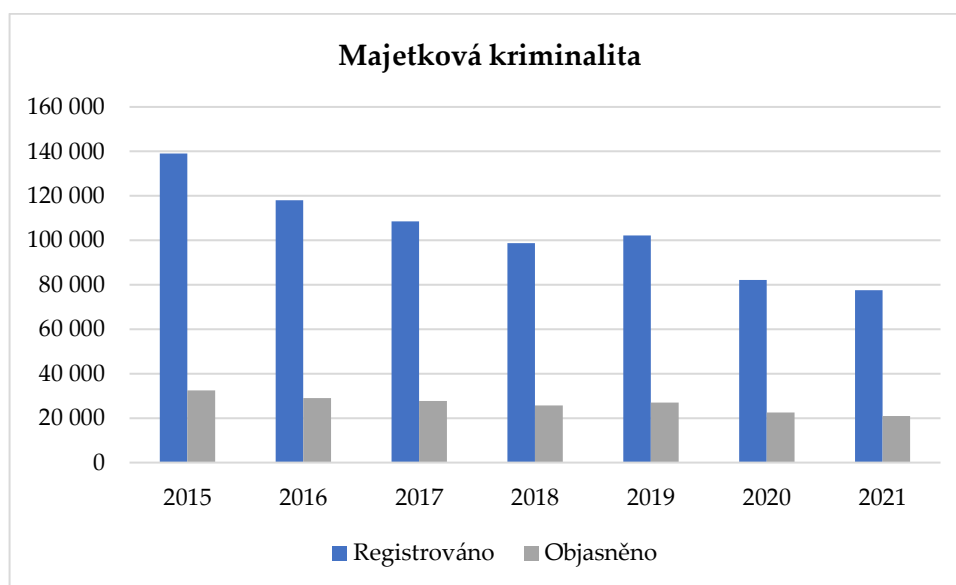
Majetková kriminalita

Od roku 2015 lze konstatovat klesající tendenci (viz. obr. 4), neboť tohoto roku bylo zaznamenáno 139 092 činů a v období 2016 registrujeme počet 118 082, tudíž shledáváme snížení kriminality o 15,1 %. Léta 2017 a 2018 pokračují v sestupném trendu, kdy v roce 2017 registrujeme snížení o 8,1 % a roku 2018 o 9,1 %. Nicméně oproti roku 2018 byl v roce 2019 zaznamenán nárůst o 3,5 %. V roce 2020 dochází k rapidnímu poklesu, neboť za tento rok shledáváme pouze 82 116 činů, tedy o 19,6 % méně, než v roce 2019. Klesající trend udržuje i rok 2021, kdy se majetková kriminalita snížila o dalších 5,5 %.

Majetková kriminalita se až tristně v období 2015-2021 potýká s nízkou objasněností. I přesto, že každým rokem objasněných případů přibývá, tak se bilance této kriminality pohybuje v rozmezí 23-28 %, což představuje ve srovnání s jinou kriminalitou velmi malou objasněnost.

Tabulka 5 - Hodnoty majetkové kriminality [27]

Majetková kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	139 092	118 082	108 497	98 670	102 136	82 116	77 562
Objasněno	32 461	29 018	27 765	25 759	27 063	22 574	20 942
Objasněno (v %)	23,3	24,6	25,6	26,1	26,5	27,5	27,0
Pokles/nárůst (v %)	X	-15,1	-8,1	-9,1	3,5	-19,6	-5,5

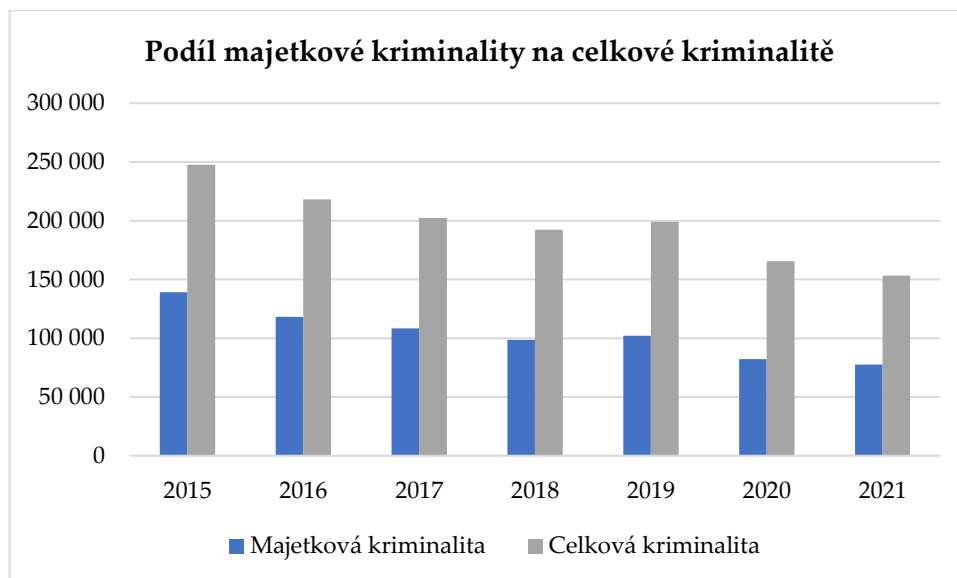

Obrázek 4 - Vývoj majetkové kriminality

Na základě statistický dat představuje majetková trestná činnost jednu z nejpočetnějších kriminalit (viz. obr. 5). Trestné činy mají přibližně 50-56% podíl na celkové kriminalitě.

Tabulka 6 - Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Majetková kriminalita	139 092	118 082	108 497	98 670	102 136	82 116	77 562
Celková kriminalita	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Podíl (v %)	56,2	54,1	53,6	51,3	51,3	49,6	50,6

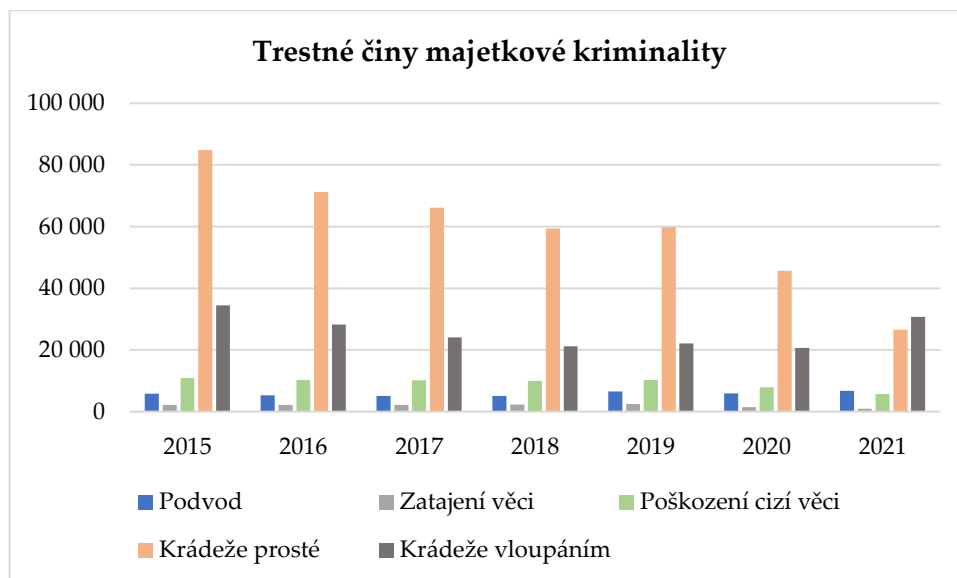

Obrázek 5 - Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě

U majetkové kriminality shledáváme za trestné činy především krádeže (§ 205), ať už prosté či spáchané vloupáním. Nicméně další, též dosti zastoupené, kriminální skutky majetkové kriminality představují podvody (§ 209), poškození cizí věci (§ 228) a zatajení věci (§ 219). Avšak největší podíl přinášejí krádeže prosté, které v roce 2015 čítali 84 793 činů a roku 2021 pouze 26 589, čímž lze poukázat na prudký pokles. Naopak krádeží vloupáním bylo v období 2015 zaznamenáno 34 476 skutků a v roce 2021 po mírném poklesu 30 748. U všech trestných činů lze konstatovat klesající tendenci, i přesto, že v roce 2019 bylo registrováno opět více případů (viz. obr. 6).

Tabulka 7 - Trestné činy majetkové kriminality [27]

TČ majetkové kriminality	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Krádeže prosté	84 793	71 224	66 101	59 438	59 850	45 638	26 589
Krádeže vloupáním	34 476	28 220	24 127	21 151	22 161	20 661	30 748
Poškození cizí věci	10 953	10 283	10 192	9 985	10 336	7 859	5 753
Podvod	5 780	5 289	5 074	5 077	6 556	5 920	6 789
Zatajení věci	2 167	2 208	2 188	2 328	2 460	1 464	929

Obrázek 6 - Vývoj trestných činů majetkové kriminality

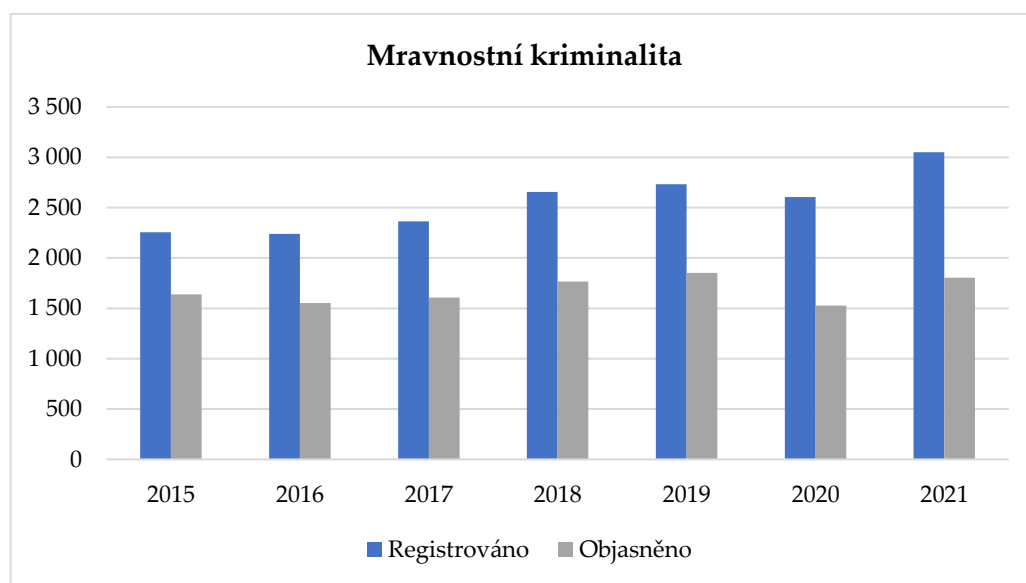
Mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita, jako jedna z vybraných kategorií zaznamenává navyšování počtu trestných činů. Na základě statistických údajů lze konstatovat proměnlivá období, neboť v roce 2016 a 2020 byla registrována klesající tendence, avšak v letech 2017-2019 včetně roku 2021 mravnostní kriminalita stoupá (viz. obr. 6). Nejvyšší zaznamenané rozdíly spatřujeme v roce 2018, kdy bylo na území ČR shledáno 2 655 skutků, tedy o 12,4 % více a roku 2021 s registrovaným počtem skutků 3 049 došlo k 17% navýšení.

I přesto, že je zaznamenána vzrůstající tendence, tak se objasněnost případů pohybuje na hranicích 60-70% úspěšnosti odhalení. Nicméně v případě objasněnosti lze shledávat klesající trend, neboť je každoročně vyřešeno méně činů, než jich bylo evidováno. V roce 2015 byla zaznamenána 72,6% objasněnost, zatímco roku 2020 byla spatřena nejmenší 58,7% úspěšnost.

Tabulka 8 - Hodnoty mravnostní kriminality [27]

Mravnostní kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	2 256	2 241	2 363	2 655	2 733	2 605	3 049
Objasněno	1 638	1 552	1 607	1 766	1 853	1 529	1 803
Objasněno (v %)	72,6	69,3	68,0	66,5	67,8	58,7	59,1
Pokles/nárůst (v %)	X	-0,7	5,4	12,4	2,9	-4,7	17,0

Obrázek 7 - Vývoj mravnostní kriminality

Podíl této kriminality na celkové je vzhledem k ostatním skupinám kriminalit zanedbatelný, neboť se v této kategorii vyskytuje nejméně registrovaných skutků (viz. tab. 9).

Tabulka 9 - Podíl mravnostní kriminality na celkové kriminalitě [27]

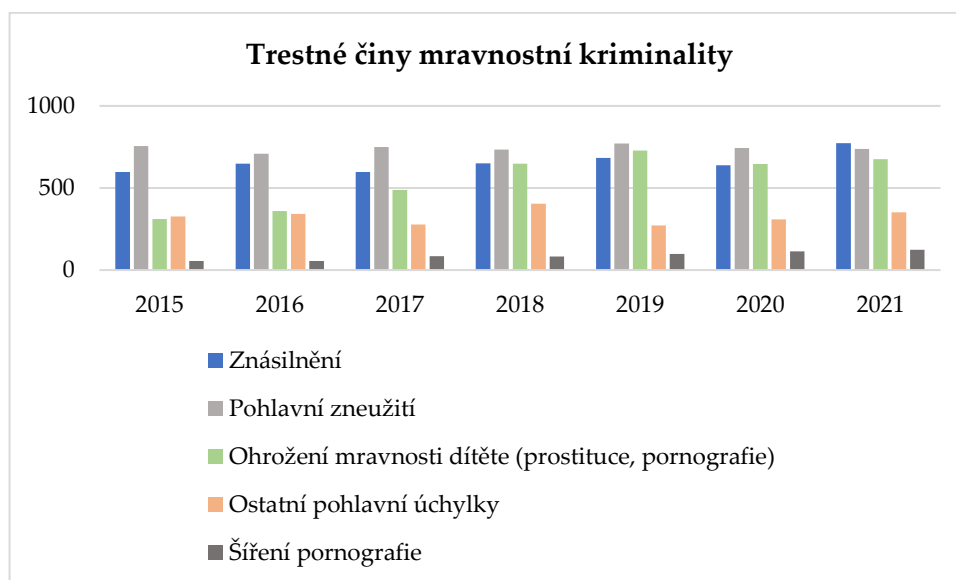
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mravnostní kriminalita	2 256	2 241	2 363	2 655	2 733	2 605	3 049
Celková kriminalita	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Podíl (v %)	0,9	1,0	1,2	1,4	1,4	1,6	2,0

Jak už bylo výše zmíněno, mravnostní kriminalita představuje nejméně trestných činů, nicméně lze je považovat vedle násilné kriminality za závažnější, neboť směřují proti životu a zdraví, a především mají značný negativní vliv na děti, zejména na jejich mravní vývoj. Nejčastějšími registrovanými kriminálními

činy v letech 2015-2021 jsou znásilnění (§ 185) a pohlavní zneužití (§ 187). U problematiky znásilnění lze konstatovat vzrůstající tendenci, zatímco v případě pohlavního zneužití zaznamenáváme proměnlivá data, spíše klesajícího trendu (viz. obr. 8). Kategorie ostatní pohlavní úchytky představují primárně výtržnictví (§ 358), jako samostatný skutek, který lze konstatovat nestálým vývojem. V případě skutků, které ohrožují jakýmkoliv způsobem mravnost dítěte, hovoříme o prostituci (§ 190), šíření pornografie (§ 191) nebo o zneužití dítěte k její výrobě (§ 192, § 193). Právě tyto činy působící negativním vlivem na vývoj dítěte shledáváme za další více početné, kdy v roce 2019 bylo zaznamenáno až 728 skutků.

Tabulka 10 - Trestné činy mravnostní kriminality [27]

TČ mravnostní kriminality	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Znásilnění	598	649	598	651	683	639	773
Pohlavní zneužití	756	708	750	734	772	743	738
Ohrožení mravnosti dítěte	311	360	489	649	728	647	675
Ostatní pohlavní úchytky	326	342	278	405	272	309	352
Šíření pornografie	56	56	84	83	99	113	124

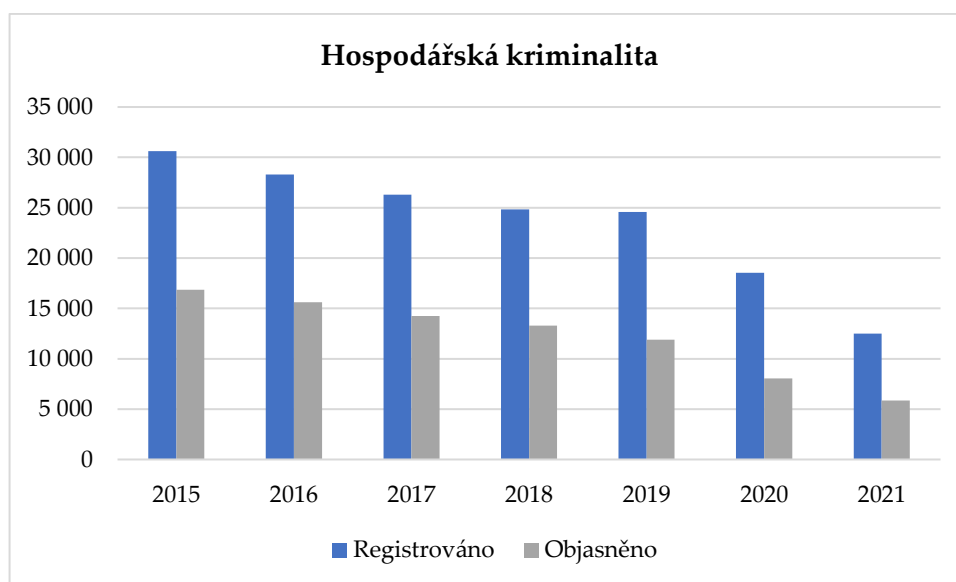
Obrázek 8 - Vývoj trestných činů mravnostní kriminality

Hospodářská kriminalita

Hospodářská kriminalita zaznamenala v letech 2020 a 2021 nejvýraznější pokles, zejména v roce 2021, kdy se počet případů snížil o 32,5 %, což představuje v porovnání s rokem 2020 rozdíl o 6 018 skutků. Během let 2015-2019 lze konstatovat rovněž snižování trestné činnosti, avšak pomalejším tempem (viz. obr. 9). Pokud bychom se zaměřili na objasněnost, lze u ní shledávat negativní jev, neboť je každoročně vyřešeno méně trestných činů, i přes skutečnost, že kriminálních skutků ubývá.

Tabulka 11 - Hodnoty hospodářské kriminality [27]

Hospodářská kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	30 616	28 306	26 294	24 837	24 589	18 528	12 510
Objasněno	16 862	15 605	14 238	13 298	11 898	8 062	5 868
Objasněno (v %)	55,1	55,1	54,1	53,5	48,4	43,5	46,9
Pokles/nárůst (v %)	X	-7,5	-7,1	-5,5	-1,0	-24,6	-32,5

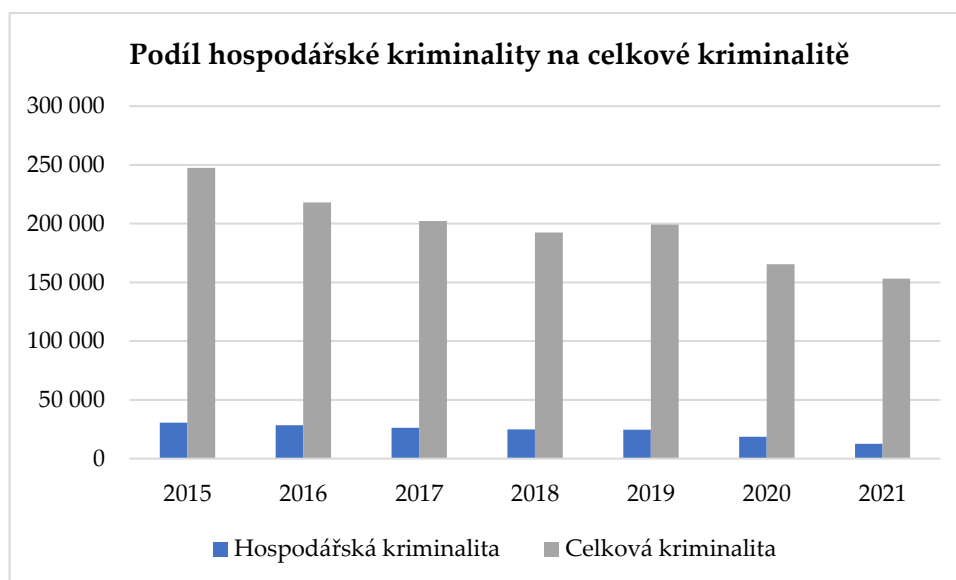

Obrázek 9 - Vývoj hospodářské kriminality

Vzhledem k celkové kriminalitě představuje hospodářská trestná činnost druhou nejpočetnější skupinu, zejména v rámci obecné kriminality. Skutky, jež spadají do této kategorie tvoří na celkové kriminalitě až 13% podíl (viz. obr. 10).

Tabulka 12 - Podíl hospodářské kriminality na celkové kriminalitě [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hospodářská kriminalita	30 616	28 306	26 294	24 837	24 589	18 528	12 510
Celková kriminalita	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Podíl (v %)	12,4	13,0	13,0	12,9	12,3	11,2	8,2

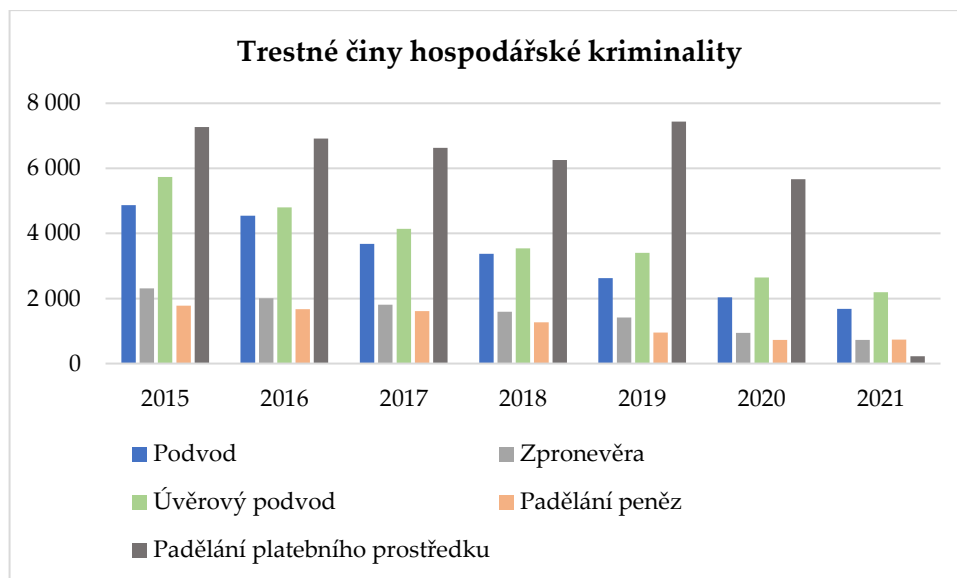

Obrázek 10 - Podíl hospodářské kriminality na celkové kriminalitě

Nejčastějšími trestními činy, jimiž se zabývá hospodářská kriminalita v období 2015-2021 jsou neoprávněná opatření a padělání platebních prostředků (§ 234), podvody (§ 209), úvěrové podvody (§ 211), zpronevěra (§ 206) a rovněž padělání a pozměnění peněz (§ 233). U většiny trestných skutků lze sledovat mírnější, každoroční pokles, avšak v případě padělání platebního prostředku konstatujeme v roce 2021 prudší snížení, a to až o 5 439 deliktů (viz. obr. 11).

Tabulka 13 - Trestné činy hospodářské kriminality [27]

TČ hospodářské kriminality	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Podvod	4 865	4 547	3 678	3 372	2 623	2 032	1 682
Zpronevěra	2 308	2 006	1 813	1 594	1 417	947	729
Úvěrový podvod	5 732	4 801	4 144	3 541	3 404	2 643	2 192
Padělání peněz	1 783	1 670	1 611	1 268	954	725	738
Padělání platebního prostředku	7 272	6 911	6 626	6 252	7 440	5 662	223

Obrázek 11 - Vývoj trestných činů hospodářské kriminality

Kybernetická kriminalita

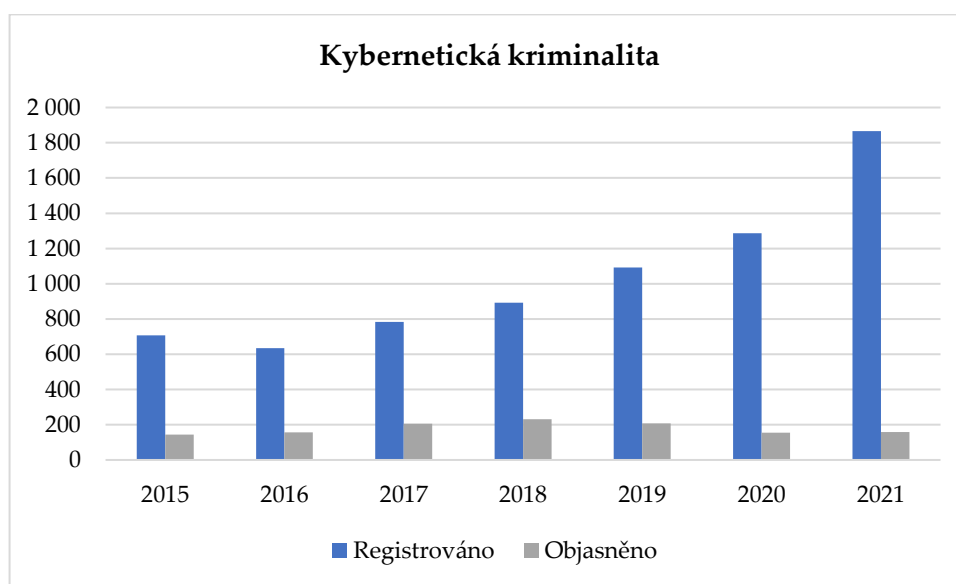
Kybernetická kriminalita představuje činy, které jsou spáchané v kyberprostoru a lze u této trestné činnosti konstatovat možnost prolínání skutků napříč všemi skupinami kriminalit. S určitostí lze definovat pouze tři činy, a to neoprávněný přístup k počítačovému systému a neoprávněný zásah do něj či nosiče informací (§ 230), opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných dat (§ 231) a také neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací z nedbalosti (§ 232). V případě dalších trestných skutků, vyplývajících ze statistických dat, nelze s přesností určit, zda se jedná o kybernetickou kriminalitu či nikoli, neboť nevykazují klíčová kritéria.

Na základě zjištěných dat lze tvrdit, že tyto vybrané trestné činy kybernetické kriminality narůstají každoroční tendencí (viz. obr. 12). V roce 2015 bylo zaznamenáno pouze 707 skutků, avšak v roce 2021 bylo shledáno 1 866 činů, tedy o 1 159 více. Nejvyšší vzestup, o 45 %, registrujeme v roce 2021. V případě

objasněnosti hodnotíme klesající trend, neboť v roce 2017 dosahovala až 26% úspěšnosti, naproti tomu roku 2021 evidujeme pouze 9% objasněnost.

Tabulka 14 - Hodnoty kybernetické kriminality [27]

Kybernetická kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	707	635	784	893	1 092	1 287	1 866
Objasněno	144	157	206	231	208	155	158
Objasněno (v %)	20,4	24,7	26,3	25,9	19,0	12,0	8,5
Pokles/nárůst (v %)	X	-10,2	23,5	13,9	22,3	17,9	45,0

Obrázek 12 - Vývoj kybernetické kriminality

Dle statistických údajů NCOZ lze sledovat větší rozpětí kybernetické kriminality, neboť zahrnuje početnější množství konkrétních trestných skutků spáchaných nejen v kyberprostoru, ale i prostřednictvím internetu. Na základě těchto statistických dat lze sledovat stejný navyšující se trend jako u výše zmíněných trestných skutků policejní statistiky.

Tabulka 15 - Hodnoty kybernetické kriminality NCOZ [28]

Kybernetická kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	5 023	5 344	5 654	6 815	8 417	8 073	9 518

Drogová kriminalita

Samotné trestné činy spáchané prostřednictvím nebo pod vlivem návykové látky shledáváme v několika kategoriích kriminalit, a proto na základě policejních dat lze pouze vymezit skutky vykazující znaky drogové činnosti. Za tyto činy lze označit ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274), opilství (§ 360), nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami (dále jen „OPL“) pro potřebu ostatních (§ 283), přechovávání OPL pro vlastní potřebu (§ 284), nedovolené pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285), výrobu a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL (§ 286), šíření toxikomanie (§ 287) a výrobu látek s hormonálním účinkem (§ 288).

V sedmiletém období, 2015-2021, zaznamenáváme početní klesající trend, a to jak u registrovaných trestných činů, tak i v případě objasněnosti. V roce 2015 bylo shledáno 16 415 skutků, naproti tomu roku 2021 evidujeme pouze 12 578. Pojednávání bychom o samotné objasněnosti, lze konstatovat každoroční snižování počtu vyřešených případů, neboť v roce 2015 dosahovala 91,9% úspěšnosti a roku 2021 pouze 86,9% výsledku.

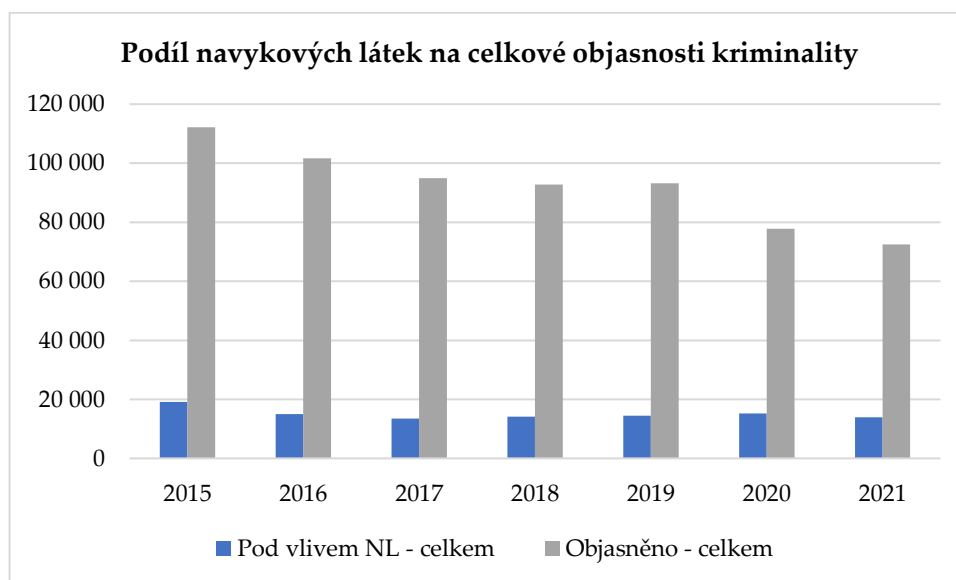
Tabulka 16 - Hodnoty drogové kriminality [27]

Drogová kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ohrožení pod vlivem NL + opilství	10 732	9 257	8 038	8 289	8 975	8 858	8 146
Pěstování OPL	160	159	167	129	148	135	144
Nedovolená výroba a držení OPL	4 515	4 512	4 551	4 396	3 559	3 012	2 907
Předmět k nedovolené výrobě OPL	153	126	156	127	141	82	97
Přechovávání OPL pro vlastní potřebu	696	722	671	792	954	952	1 036
Šíření toxikomanie	25	48	54	21	17	10	12
Výroba látek s hormonálním účinkem	37	19	40	40	56	41	37
Podání alkoholu dítěti	97	116	124	174	197	178	199
Registrováno – celkem	16 415	14 959	13 801	13 968	14 047	13 268	12 578
Objasněno – celkem	15 090	13 659	12 440	12 549	12 386	11 439	10 924
Objasněno (v %)	91,9	91,3	90,1	89,8	88,2	86,2	86,9

V této problematice rovněž pojednáváme o vlivu návykových látek na celkové objasňenosti kriminality, tedy kolik bylo ve zkoumaném sedmiletém období odhaleno trestných činů způsobených pod vlivem, ať už alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky. Na základě dat, lze tvrdit, že vliv návykových látek působí v ČR proměnlivou tendencí, avšak od roku 2016 lze zaznamenat spíše pokles (viz. obr. 13, 14).

Tabulka 17 - Hodnoty návykových látek a objasňenosti kriminality [27]

Podíl NL na objasňenosti	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Pod vlivem NL – celkem	19 157	14 959	13 471	14 142	14 463	15 189	13 896
Objasněno – celkem	112 139	101 678	94 890	92 795	93 202	77 786	72 493

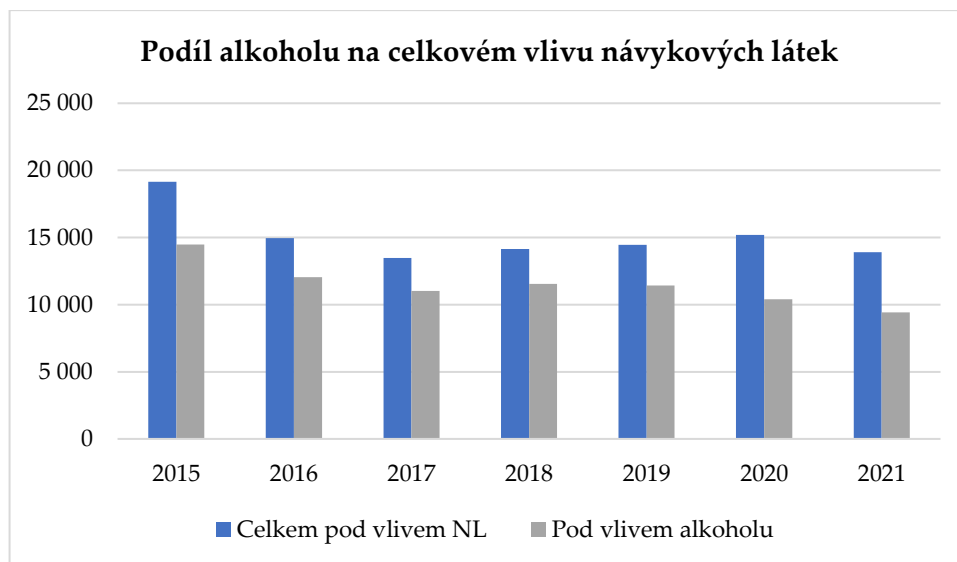

Obrázek 13 - Podíl návykových látek na celkové objasňenosti kriminality

Vliv alkoholických nápojů přináší 70-80% podíl, který převažuje nad užitím jiných návykových látek.

Tabulka 18 - Hodnoty vlivu návykových látek [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Pod vlivem NL – celkem	19 157	14 959	13 471	14 142	14 463	15 189	13 896
Pod vlivem alkoholu	14 489	12 043	11 023	11 541	11 429	10 405	9 419
Podíl alkoholu (v %)	75,6	80,5	81,8	81,6	79,0	68,5	67,8
Podíl jiné NL (v %)	24,4	19,5	18,2	18,4	21,0	31,5	32,2

Obrázek 14 - Podíl alkoholu na celkovém vlivu návykových látek

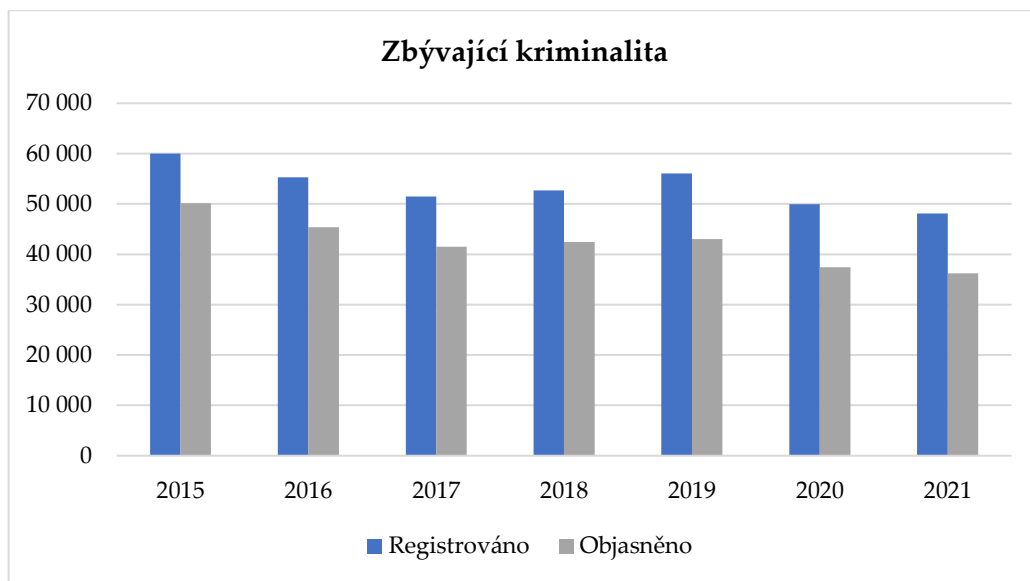
Ostatní kriminalita

Ostatní, rovněž zbývající kriminalita vykazuje různorodé trestné činy. Počet registrovaných skutků a procentuální objasněnost jsou zastoupeny klesající tendencí. V letech 2015-2017 bylo sledováno snižování kriminální činnosti, a to každý zmiňovaný rok o 7-8 %. Období 2018-2019 zaznamenává mírnější nárůst, roku 2019 až o 6 %, nicméně léta 2020-2021 vykazují za celé zkoumané roky nejméně evidovaných činů, v roce 2020 dokonce s 11% poklesem trestné činnosti.

I přesto, že na poměry jiných kriminalit můžeme konstatovat vysokou objasněnost, je i v této oblasti zaznamenán klesající trend. Zbývající trestné činy se pohybují v rámci objasněnosti na škále 75-84% úspěšnosti, neboť roku 2015 bylo odhaleno 83,6 % a roku 2021 o něco méně, 75,4 % (viz. obr. 15).

Tabulka 19 - Hodnoty ostatní kriminality [27]

Ostatní kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	59 986	55 291	51 464	52 677	56 036	49 959	48 092
Objasněno	50 123	45 349	41 495	42 457	43 015	37 452	36 244
Objasněno (v %)	83,6	82,0	80,6	80,6	76,8	75,0	75,4
Pokles/nárůst (v %)	X	-7,8	-6,9	2,4	6,4	-10,8	-3,7

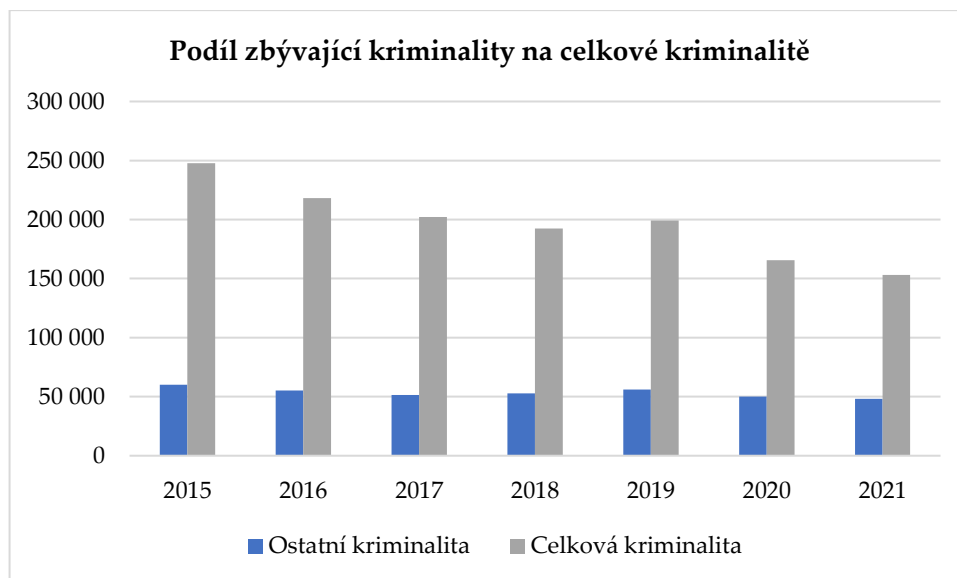

Obrázek 15 - Vývoj zbývající kriminality

Od roku 2015 lze konstatovat navyšující každoroční podíl ostatní kriminality na celkové. Roku 2021 tvořila ostatní kriminalita 31,4 % z celkové kriminality (viz. obr. 16).

Tabulka 20 - Podíl zbývající kriminality na celkové kriminalitě [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ostatní kriminalita	59 986	55 291	51 464	52 677	56 036	49 959	48 092
Celková kriminalita	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Podíl (v %)	24,2	25,3	25,4	27,4	28,1	30,2	31,4

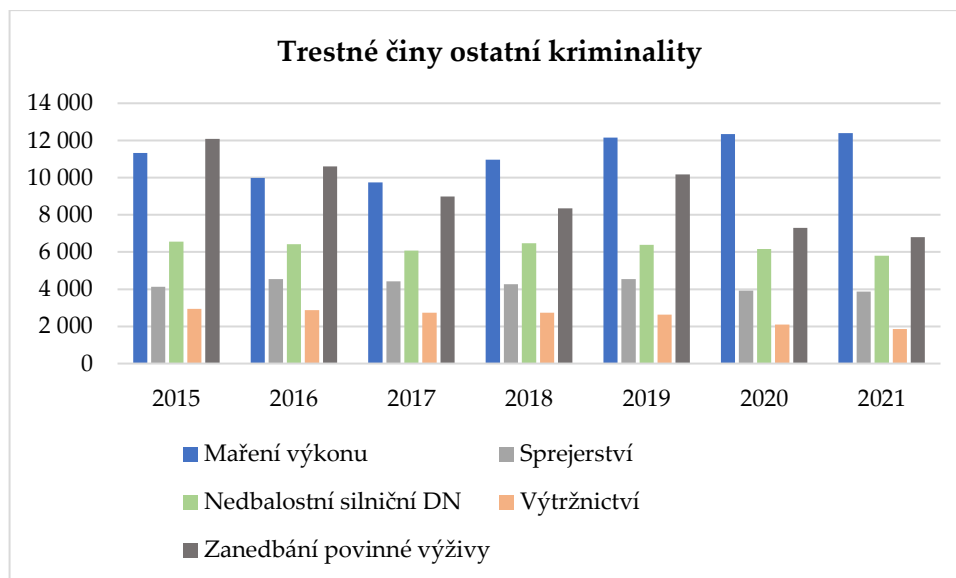

Obrázek 16 - Podíl zbývající kriminality na celkové kriminalitě

Za nejpočetnější skutky shledáváme poškození cizí věci, zejména sprejerství (§ 228), výtržnictví (§ 358), maření výkonu úředního rozhodnutí včetně vykázaní (§ 337), zanedbání povinné výživy (§ 196) a silniční dopravní nehody způsobené z nedbalosti. Nezbytné je však poukázat na dominanci trestného skutku, a to maření výkonu úředního rozhodnutí, který se během sledovaného období pohybuje vždy okolo 10 000 činů a představuje oproti ostatním trestným činům vzestupný trend (viz. obr. 17).

Tabulka 21 - Trestné činy ostatní kriminality [27]

TČ ostatní kriminality	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Maření výkonu	11 334	9 978	9 740	10 962	12 158	12 336	12 393
Sprejerství	4 122	4 541	4 421	4 274	4 543	3 930	3 880
Nedbalostní silniční DN	6 563	6 412	6 070	6 470	6 391	6 169	5 803
Výtržnictví	2 950	2 874	2 744	2 728	2 627	2 099	1 863
Zanedbání povinné výživy	12 089	10 611	8 979	8 351	10 176	7 299	6 792

Obrázek 17 - Vývoj trestných činů ostatní kriminality

V této podkapitole lze vyčlenit i menší skupinu tvořící vojenské a protiústavní činy, jež jsou také součástí celkové kriminality. Největší zaznamenaný počet těchto skutků evidujeme v roce 2019, nicméně lze konstatovat, že mají proměnlivou tendenci, a to zejména v rámci objasněnosti (viz. tab. 22).

Tabulka 22 - Hodnoty vojenských a protiústavních činů [27]

Vojenské a protiústavní činy	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	9	9	13	13	48	19	10
Objasněno	7	4	2	9	9	7	5
Objasněno (v %)	77,8	44,4	15,4	69,2	18,8	36,8	50,0

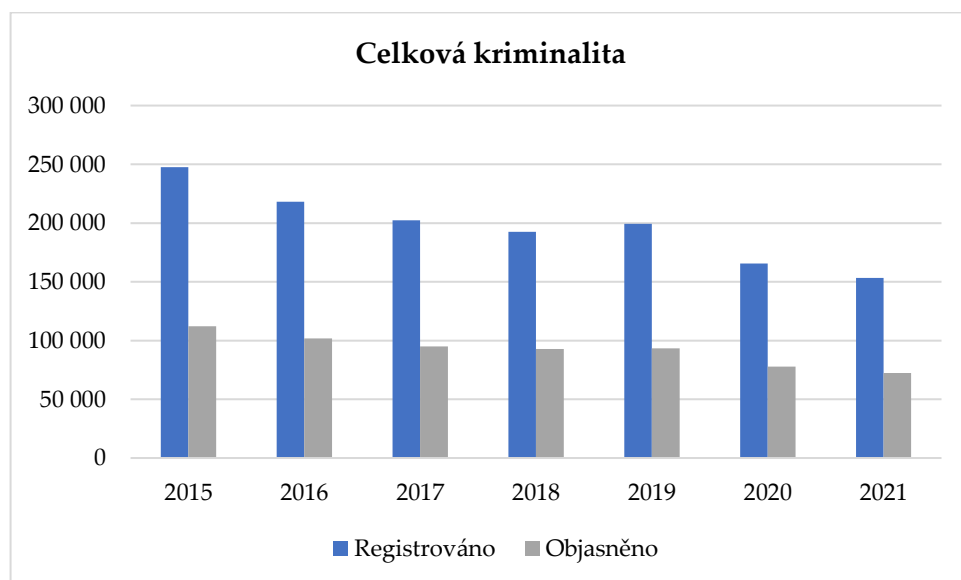
Celková kriminalita

Na vývoj celkové kriminality v letech 2015-2021 lze pohlížet klesající tendencí (viz. obr. 18). V roce 2015 bylo na území ČR registrováno celkem 247 628 trestných činů s největším podílem majetkové kriminality činící 56,2 %. Od roku 2015 lze tvrdit, že dochází ke snižování kriminality, neboť v roce 2016 bylo zjištěno celkem 218 162 skutků, tedy o 11,9 % méně než v roce 2015. V následujícím období rovněž sledujeme pokles kriminality, a to oproti roku 2016 o 7,3 % ze 202 303

zaznamenaných skutků. Klesající dominanci představuje i rok 2018 se 192 405 registrovanými činy. Mírnější vzrůstající tendenci trestné činnosti vykazuje pouze rok 2019 s celkovým počtem registrovaných 199 221 skutků, což počínaje oproti předchozímu období navyšující 3,5% rozdíl. Rok 2020 s výrazným úbytkem 33 969 skutků činí celkem 165 525 spáchaných trestných činů a opět tak dochází ke snížení míry kriminality, kdy v klesajícím trendu pokračuje i rok 2021 se 153 233 registrovanými skutky. V případě objasněnosti celkové kriminality lze konstatovat 45-48% úspěšnost, kdy nejvyšší zaznamenaná objasněnost v počtu registrovaných činů připadá na rok 2018 s 48,2% úspěchem. Nicméně zjednodušeně lze říci, že z vyplývajících dat sledujeme mírně proměnlivou až stagnující objasněnost.

Tabulka 23 - Hodnoty celkové kriminality [27]

Celková kriminalita	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Registrováno	247 628	218 162	202 303	192 405	199 221	165 525	153 233
Objasněno	112 139	101 678	94 890	92 795	93 202	77 786	72 493
Objasněno (v %)	45,3	46,6	46,9	48,2	46,8	47,0	47,3
Pokles/nárůst (v %)	X	-11,9	-7,3	-4,9	3,5	-16,9	-7,4

Obrázek 18 - Vývoj celkové kriminality

Nejvíce zaznamenaných trestných činů v letech 2015-2021 shledáváme v kraji Středočeském, Moravskoslezském, Jihomoravském, Ústeckém a v hlavním městě Praha, kdy v roce 2015 evidujeme 64 095 skutků a v roce 2021 o 28 959 méně. S klesající tendencí celkové kriminality se snižují i registrované počty skutků v jednotlivých krajích.

Tabulka 24 - Hodnoty trestných činů v krajích [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hlavní město Praha	64 095	56 432	50 726	47 601	49 863	38 059	35 136
Středočeský kraj	25 442	22 124	20 424	19 210	20 428	18 091	17 625
Jihočeský kraj	12 595	10 816	9 662	8 861	9 229	7 947	7 484
Plzeňský kraj	10 512	9 679	9 727	9 923	10 324	8 996	8 224
Karlovarský kraj	5 737	4 984	5 084	5 034	5 735	4 422	3 754
Ústecký kraj	21 061	18 377	17 531	16 560	17 099	14 872	14 333
Liberecký kraj	11 154	9 186	8 672	9 065	8 572	7 290	6 586
Královéhradecký kraj	8 575	7 288	7 230	6 723	7 132	5 794	5 268
Pardubický kraj	6 812	5 933	5 808	5 558	5 636	4 778	4 420
Vysočina	6 880	5 986	5 459	5 312	5 538	4 835	4 374
Jihomoravský kraj	23 828	21 599	20 086	19 562	19 757	16 985	15 544
Olomoucký kraj	12 609	11 600	10 246	9 332	9 838	8 369	7 802
Moravskoslezský kraj	30 364	26 528	24 781	23 465	23 885	19 635	17 865
Zlínský kraj	7 964	7 398	6 867	6 199	6 185	5 452	4 818

Na celkové kriminalitě mají svůj podíl rovněž recidivisté, neboť dle statistických dat je 45-65 % trestných činů spácháno právě nimi. Největší podíl recidivistů byl evidován v roce 2015, nicméně od té doby lze konstatovat proměnlivou bilanci.

Tabulka 25 - Podíl recidivistů na celkové kriminalitě [27]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet – celkem	72 979	53 856	43 342	41 096	42 851	37 205	35 624
Objasněno – celkem	112 139	101 678	94 890	92 795	93 202	77 786	72 493
Podíl (v %)	65,1	53,0	45,7	44,3	46,0	47,8	49,1

5.2 Vyhodnocení rozhovorů

Rozhovor byl postaven na 11 klíčových otázkách směřujících především k individuálním zkušenostem s trestnou činností. Jednotlivé odpovědi na pokládané otázky jsou uvedeny v příloze 1-10.

Otázka: Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?

Shrnutí: Většina respondentů zaznamenává mírnější pokles, tři poukazují spíše na stagnující období. Avšak v letech 2015-2021 konstatují podstatná fakta, která měla značný, ať už negativní či pozitivní podíl na vývoji, a to zejména dozvuky amnestie z roku 2013, pandemie COVID-19 a přesun trestních aktivit do kybernetického prostoru.

Otázka: Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?

Shrnutí: Dotazování respondenti spatřují nejčastější problém v ekonomické a sociální situaci, neboť konstatují, že pokud lidé nejsou spokojeni se svým životním stylem a sociálním prostředím či nemají dostatek finančních prostředků na zajištění kvalitního života, jsou častěji náchylnější k myšlenkám trestního jednání. Tři respondenti nadále vyzdvihují problematiku úrovně vzdělanosti, vliv návykových látek, migrační politiku a v neposlední řadě i politickou situaci.

Otázka: Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchaní trestné činnosti?

Shrnutí: V tomto případě se většina respondentů shoduje a poukazuje na předchozí otázku, kdy za hlavní ovlivňující faktor hodnotí ekonomickou situaci,

neboť počet kriminálních aktivit klesá, jestliže lidé mají dostačující a pravidelný příjem a jsou schopni zajistit si své potřeby. Čtyři respondenti poukazují i na nižší procenta nezaměstnanosti, avšak dva kladou důraz na vzdělanost a prevenci.

Otázka: Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Shrnutí: Pandemii COVID-19 z pohledu trestné činnosti hodnotí přívětivě, a to zejména z důvodu poklesu trestných skutků. Nicméně u této otázky převažuje spíše skeptický pohled, neboť tři respondenti hodnotí pokles, ale získaný prostřednictvím opatření, jež byla přijímána za účelem snížení šíření. Tudiž z dlouhodobého hlediska pro další vývoj trestné činnosti zcela neudržitelné. Další dotazovaní respondenti poukazují na pokles, ale pouze obecné kriminality, neboť během pandemického období enormně vzrostl počet trestných činů páchaných pomocí internetových sítí, které se nárůstem prolínají i do současné doby.

Otázka: Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen opět připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil/a?

Shrnutí: Dva respondenti shledávají účel trestu odnětí svobody za účelný, neboť pachatele trestné činnosti omezuje na svobodě a izoluje jej od okolního světa. Nicméně zbývající většina se přiklání k neúčelnosti tohoto trestu, zejména z toho důvodu, že se v praxi stávají svědky, jak odsouzení páchají další činnost. Nedostatek spatřují především v systému českého vězeňství, poněvadž odsouzení nejsou nuceni pracovat, nejsou dostatečně motivováni připravovat se na život venku a z celkového hlediska lze i konstatovat fakt, že většina recidivistů nemá na svobodě kvalitní život, nemá zázemí, nemá dostatečné vzdělání

a převážně pochází z nižších sociálních vrstev, tudíž spíše hledá záminku pro návrat do vězeňského zařízení.

Otázka: Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Shrnutí: V případě odpovědí převažují u respondentů pozitiva. Na pachatele může alternativní trest působit výchovněji než trest odnětí svobody. Dalšími výhody hodnotí snížení finančních nákladů pro věznice, volnou kapacitu věznic pro odsouzené za závažnější trestné činy a rovněž poukazují na eliminaci traumatických zážitků, jež si jedinec může z výkonu trestu odnést a může zůstat poznamenán do budoucna. Avšak alternativní tresty lze užít pouze k určitým pachatelům, u kterých ale není podmínkou, že tento trest budou dodržovat a bude působit výchovně.

Otázka: Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Shrnutí: Dotazovaní respondenti uvádějí, že za přínos v eliminaci trestné činnosti považují samotný trest odnětí svobody a kamerový systém, jež se stává i v menších obcích více využívaným. Samozřejmě rovněž poukazují na prevenci, jako na efektivnější prvek, nicméně i tato problematika představuje neustálé opakování a připomínání, které nezná konce. Jeden respondent konstatuje, že v některých případech může u pachatele sehrát roli majetek, neboť zabránění majetku či jeho hodnoty trápí pachatele mnohem více než umístění do věznice.

Otázka: Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Shrnutí: Většina respondentů považuje trestní zákoník za účelný a přínosný, avšak problém neshledávají ani tolik ve výši trestní sazby jako v samotném ukládání trestu, poněvadž jsou z jejich pohledu ukládány ve velmi mírné hranici. Pokud bychom se zaměřili na zajímavé poznatky, kterými lze přispět či pozměnit trestní zákoník, tak pojednáváme o dekriminálníci recidivních krádeží pod 10 000 korun českých, dekriminálníci zanedbání povinné výživy nebo také o peněžitém trestu za první jízdu pod vlivem návykové látky. Dotazovaní rovněž konstatují násilnou trestnou činnost, kde požadují přísnější postihy.

Otázka: Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Shrnutí: Většina respondentů shledává kybernetické činy za enormně narůstající, neřešitelné a vyčerpávající, a to především z několika důvodů. Pro možnost vyšetřování chybí odpovídající zařízení a také kvalifikovaní pracovníci, zejména pojednávají o nezdaru získání a udržení si odborníků v oblasti IT, a to zpravidla z finančních důvodů. Další podstatné aspekty spatřují v nemožnosti získávat dostatečné množství důkazů a v neschopnosti okamžité reakce. Z pohledu respondentů přináší kybernetická kriminalita zdoluhavý vyšetřovací proces a rovněž negativně pohlíží na problematiku regulace a eliminace, neboť v současné době není zajištěna dostatečná usměrňovací úprava, ať už v případech různých podvodů nebo kryptoměn. Dva dotazovaní respondenti uvádějí, že kybernetická kriminalita představuje největší zátěž pro příslušníky PČR, nikoli pro státní zastupitelství a soudce, neboť tam to převážně není o vyhledávání důkazů.

Otázka: Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Shrnutí: Všichni respondenti uvádějí zásadní důvod, a to absenci důkazních prostředků. Dále však poukazují na problematiku s recidivisty, protože pokud je pachatelem právě jedinec, jenž má zkušenost s majetkovou činností, tak je velmi dobře obeznám s praktikami PČR a při páchání činu si dává velký pozor, neopakuje své chyby. Dva respondenti hodnotí i problém se samotnými poškozenými, jelikož v některých případech hlásí tuto trestnou činnost jen kvůli pojišťovně.

Otázka: Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Shrnutí: Většina respondentů poukazuje na problematiku nedostatku policistů a jejich nedostatečného finančního ohodnocení, naopak někteří uvádějí, že je nezbytné shledávat u policistů chuť aktivně vyhledávat informace a mít podporující a kompetentní vedení, čemuž tak vždy není. Za negativní faktor rovněž vyzdvihují zkušenost pachatele s trestnou činností.

6 DISKUZE

Primárním cílem diplomové práce bylo analyzovat vývoj trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021 a na základě získaných výsledků navrhnout efektivní eliminační opatření. Pro splnění cíle byla v této práci použita nejen samotná popisná analýza statistických dat, ale rovněž byly provedeny rozhovory s příslušníky státních orgánů zabývajících se problematikou kriminality.

Na začátku samotné práce byly vytyčeny tři cílové hypotézy, jež jsou zhodnoceny následně:

- H1: Předpokládá se, že trestná činnost má v letech 2015-2021 klesající tendenci.

Na základě provedené analýzy vývoje trestné činnosti v ČR letech 2015-2021 můžeme hypotézu potvrdit, neboť dle statistických dat policejního prezidia zaznamenává ČR od roku 2016 méně trestných činů, tedy každoroční pokles.

- H2: Předpokládá se, že podíl recidivistů na celkové kriminalitě je vyšší než 70 %.

Na základě provedené analýzy a porovnání objasněných trestných činů s počtem recidivistů můžeme hypotézu vyvrátit, neboť nejvyšší zaznamenaný podíl byl pouze v roce 2015 a od té doby evidujeme maximální 50% podíl na spáchaných trestných činech.

- H3: Předpokládá se, že pod vlivem alkoholu bylo v letech 2015-2021 spácháno více trestných činů než pod vlivem jiných návykových látek.

Na základě provedené analýzy statistických dat můžeme hypotézu potvrdit, neboť ve vybraném období bylo pod vlivem alkoholu spácháno zhruba 80 %

objasněných trestných činů, kdežto pod vlivem jiné návykové látky bylo evidováno přibližně 20 %.

Teoretická část vyplývá především z rešerše literárních zdrojů, které se věnují nejen problematice trestné činnosti z kriminologického pohledu, ale rovněž se zabývají pojetím forenzní psychologie. V této práci bylo dále čerpáno z aktuálně platných legislativních ustanovení a jiných relevantních zdrojů. Podstata teoretické části spočívala ve vymezení samotného trestného činu, znaků, faktorů podmiňujících pachatelovo kriminální jednání a v neposlední řadě se soustředila na jednotlivé druhy kriminalit a aktuální preventivní opatření.

Účelem praktické části je analyzovat vývoj trestné činnosti, a to jak z hlediska sumarizace a interpretace dat, tak na základě zhodnocení polostrukturovaných rozhovorů. Analýza vycházela z každoročně zveřejňovaných statistik policejního prezidia. Rozhovory byly provedeny se čtyřmi příslušníky PČR útvaru SKPV, třemi státními zástupci a třemi soudci. Respondenti zabývající se kriminální problematikou působí především v Ústeckém kraji, kde bylo dle vypracované statistiky zaznamenáno poměrně velké množství trestných skutků.

Shrnutí dat a odpovědí přináší v některých případech zajímavé poznatky, naopak jiná zjištění nelze jednoznačným způsobem zhodnotit, a proto je v této části práce věnován prostor k ucelení myšlenek a k celkovému pojednání o vývoji trestné činnosti a ovlivňujících faktorech.

Na základě zhodnocení analýzy vývoji trestné činnosti lze konstatovat klesající tendenci, neboť každým rokem bylo na území ČR shledáno méně trestných činů. Za významnější událost, která se podepsala na vývoji kriminality enormním způsobem označují nejen respondenti pandemii COVID-19. Koronavirové onemocnění působilo na našem území od konce roku 2019. V letech 2020 a 2021, kdy docházelo ke striktním opatřením, např. lze

vyzdvihnout omezování pohybu na veřejných prostranstvích [29], jednotlivci upřeli svůj zájem jiným směrem nebo naopak můžeme uvažovat o latenci kriminality, neboť jak je známo u domácího násilí, trestná činnost se odehrává za zavřenými dveřmi. Z jiného úhlu pohledu můžeme také konstatovat, že pachatelé neměli dostatek příležitostí, neboť společnost trávila svůj pracovní a volný čas doma. V tomto případě bychom pojednávali především o krádežích. Nicméně do popředí se dostala kybernetická kriminalita včetně mravnostní, neboť nemalé množství těchto činů přešlo právě do internetového prostředí. Pojednávali bychom o nejvyšším zaznamenaném počtu trestných činů v roce 2015, tak největší podíl přisuzujeme dozvukům amnestie z roku 2013, kdy bylo propuštěno přes 6 500 vězňů a zrušeno přes 18 000 nepodmíněných trestů [30]. Roku 2015 rovněž započala migrační krize, která s sebou přinesla nárůst ilegální migrace a zvýšený tlak na státní orgány.

Zaměřili bychom se na jednotlivé faktory, které mají nejzásadnější podíl na trestné činnosti, shledali bychom především vliv ekonomické a sociální situace. V případě ekonomiky lze konstatovat míru nezaměstnanosti, kdy v roce 2015 bylo na úřadu práce evidováno přibližně 453 118 uchazečů o zaměstnání. Od tohoto roku docházelo k poklesu, nicméně v letech 2020-2021 je opět zaznamenáván vyšší počet zájemců o práci, především z důvodu pandemické krize, kdy zaměstnavatelé byli defacto nuceni propouštět své zaměstnance [31]. Podstatnou roli rovněž sehrává nárůst cen, ať už potravin či energií. Další významný podíl na trestné činnosti má úroveň vzdělání obyvatelstva, neboť zájem o kriminalitu převažuje u jedinců, jež mají nanejvýše dosažené základní vzdělání. Na základě dat získaných ze sčítání lidu bylo v roce 2011 registrováno celkem 8 912 005 obyvatel ve věku 15 a více let, z toho 41 632 bylo evidováno bez vzdělání, naopak roku 2021 zaznamenáváme mírně vyšší nevzdělanost, jelikož z celkového počtu 8 832 407 obyvatel nad 15 let nemá 56 100 ukončené vzdělání [32].

Podstatný faktor ovlivňující nárůst trestné činnosti přináší návykové látky. Jak už vyplývá ze samotné analýzy, v letech 2015-2021 bylo sledováno až 20 % trestných činů spáchaných pod vlivem návykových látek, zejména pak v nadpoloviční většině sehrával roli alkohol. Co se týká jiných látek, zejména omamných a psychotropních, nejsou v ČR legalizovány, avšak stále se vyskytují ve vysoké míře v proměnlivé tendenci. Dle statistik NPC bylo v roce 2021 zajištěno největší množství marihuany (1 368 537 gramů), kterou příslušníci NPC našli u více než 40 % pachatelů. Za další OPL, jež se vyskytují na našem území charakterizujeme metamfetamin (2015 – zajištěno 107 363 gramů, 2021 – 33 403 gramů), kokain (2015 – sledováno 120 386 gramů, 2021 – 180 660) a heroin (2015 – zjištěno 1 585 gramů, 2021 – 107 199). Oproti metamfetaminu lze u všech ostatních OPL konstatovat rapidní stoupající trend [33].

Další faktor, jež stojí taktéž za trestnými činy sledujeme v politické situaci, kdy projevy nespokojenosti společenského života dává veřejnost dosti najevo např. svými demonstrativními shromážděními. V roce 2015, prolínaje do roku 2016, probíhali demonstrace především proti imigraci. V letech 2019-2021 registrujeme demonstrace vedené proti bývalému premiérovi A. Babiši o jeho odstoupení, v roce 2021 zejména pak proti vládním opatřením zavedených v době koronavirové pandemie.

Podívali bychom se na problematiku poklesu trestné činnosti, tak určitě v první řadě stojí za poklesem novelizace trestního zákoníku, jež zdvojnásobila hranice výše škody, tedy co před rokem 2020 bylo vedeno jako trestný čin, nyní z toho může být klasifikován pouze přestupek. Podíl na poklesu trestné činnosti lze připisovat i vyšší zaměstnanosti.

Na základě zjištěných poznatků problematiky trestů zjišťujeme, že někteří dotazovaní sledávají trest odnětí svobody za neúčinnější opatření, které v ČR

existuje a svým způsobem plní účel. Nicméně jiní se ohrazují a nepřikládají trestu odnětí svobody velkou váhu, zejména co se týká i počtu recidivistů, neboť i přes klesající tendenci mají 50% podíl na spáchaných činech. Z mého pohledu si myslím, že zvláště pro recidivisty není trestem úplná izolace, nemožnost kontaktu s rodinou, neboť právě recidivní jedinci pocházejí z rozvrácených nebo neúplných rodin, nemají rodinná zázemí, nemají se kam vrátit, a hlavně nemají motivaci ani touhu nalézt zaměstnání. Proto mi z těchto poznatků vyplývá, že se do vězení chtějí vrátit, zejména díky tomu, že mají střechu nad hlavou, mají kde spát a mají pravidelnou stravu, což zajistit si tyto potřeby venku je pro ně velký a nedosažitelný problém. Avšak jak vyplývá ze statistických roček vězeňské služby, kapacita věznic je v posledních letech přeplněna, neboť je každoročně celková hodnota kapacity překročena přes 100 %, což má samozřejmě i za následek vysoké finanční náklady na samotný provoz [34]. Pojednávali bychom o samotné délce trestu odnětí svobody, tak ČR představuje jedny z nejdelších trestů oproti jiným evropským zemím [35]. V naší zemi je možná maximální výše dvacet let, u výjimečného trestu, např. za vraždu pak třicet let nebo doživotí.

Navážeme-li na otázku trestu odnětí svobody, alternativní tresty jsou určeny zejména pro pachatele, jež spáchali mírnější skutek. Jejich účelem je především dát výchovnou lekci těmto pachatelům, převážně hovoříme o jedincích, kteří spáchali čin poprvé. U většiny respondentů převládají pozitiva, avšak je nezbytné uvědomit si i nevýhodu, kterou lze spatřovat v případě, kdy pachatel alternativní trest nevykoná. Samotné alternativní sankce umožňují více přihlížet k zájmu pachatele a účinně zajistit náhradu způsobené škody, ale i přesto, se nelze ztotožňovat s názorem, že alternativní tresty plní vždy odstrašující a zároveň výchovnou funkci.

Věnovali bychom se samotné prevenci v ČR, tak lze konstatovat, i přes veškerou snahu státních orgánů, neustálý a dlouhodobý proces. V boji

s kriminalitou napomáhají kamerové záznamy, které jsou v poslední době stále využívanější. Z mého pohledu se jedná o jedno z lepších řešení, neboť tato zařízení mohou napomoci při identifikaci pachatelů, např. pokud dojde k odcizení motorového vozidla v nočních hodinách, bude následující den ráno těžko dohledatelné pachatele, kterého nikdo nemusel zaregistrovat. Další pozitivum určitě přináší při dokazování trestného činu, neboť pokud lze použít záznam z kamer, tak se jedná o použitelný důkazní prostředek, který nemůže pachatel jen tak popírat a vyvracet. Co se týká kroků ze strany státních orgánů, pozitivně hodnotím mapy kriminality, jež byly vyvinuty spoluprací PČR a Ministerstva vnitra, neboť napomáhají snižovat kriminalitu a slouží pro přehled nejen široké veřejnosti, ale taktéž pro obecní či městskou policii.

Na základě vyhodnocení otázky týkající se trestního zákoníku lze pohlížet několika směry. Trestní zákoník jako takový je považován za účelný a přínosný, jelikož pouze taxativně vymezuje horní hranice trestní sazby, neukládá vyšší trestní sazby. U této problematiky je nezbytné zamyslet se nad spáchanými trestnými činy a objektivně vyhodnotit jejich dopad na společnost a uložit adekvátní trest, neboť v této situaci konstatuje většina respondentů nízké sazební hranice. Myslím si, že jak v případě trestního zákoníku, tak v oblasti trestního řádu by bylo účelné prozkoumat jednotlivé paragrafy a zamyslet se nad nimi z pohledu účinnosti a rovněž zhodnotit, zda je stále správně nastaven i vzhledem k neustálému rozvoji, nejen technologického pokroku, ale i společenského života, neboť se do popředí dostává kybernetická kriminalita, která není nijak zvlášť vymezena trestním zákoníkem. Novější princip by samozřejmě mohl přinést i větší prostor pro zjednodušení trestních agend, jelikož v současné době zabývat se trestním činem, pojednávat o důkazních prostředcích, a nakonec usvědčit pachatele přináší poměrně dosti zdlouhavý proces, který není příjemný ani jedné straně. S trestním zákoníkem se rovněž pojí trestní řád, který oproti trestnímu zákoníku nebyl upravován od roku 1961.

Jak už v této práci bylo několikrát zmíněno, kybernetická kriminalita představuje v současné době vážný problém. Do popředí se začala dostávat zejména v době pandemie, neboť internet v té době poskytoval nejen zábavu, ale přinášel společnosti nespočet možností, např. v oblasti komunikace či nákupů. Na základě vyhodnocení nyní lze konstatovat, že většina trestných činů je páchána prostřednictvím internetu, poněvadž pro pachatele představuje větší komfort, zpravidla se jedná o anonymitu a rychlost. V současné době, i z mého pohledu mohu konstatovat, že se jedná především o latentní kriminalitu, která nezanechává na první pohled čitelné stopy. Za nejčastější činy jsou dle mého úsudku podvody, což dokládají i výroční zprávy NCOZ. Ze své zkušenosti mohu hovořit zejména o podvodných e-mailech, které k získání určitého obnosu prvně požadují určitou peněžitou částku, dále o podvodných inzercích, kdy pachatelé nabízejí nedostupné zboží za výhodné ceny, nicméně objednaného zboží se jedinec nikdy nedočká. V současné době se setkávám i s podvodnými inzeráty na bydlení, kdy zprvu vše vypadá úžasně, avšak realita je odlišná a pachatel chce pouze nabýt určitého finančního obnosu. Kybernetická kriminalita se tak nyní stala prozatímním neřešitelným problémem, neboť i státní orgány včetně PČR mají v tomto směru svázané ruce, zejména z nedostatku odborníků IT a účinné prevence.

Hodnotili bychom celkový vývoj objasněnosti trestné činnosti v letech 2015-2021, lze konstatovat, proměnlivý až udržitelný trend v rozmezí 45-48% úspěšnosti, což i z pohledu respondentů nepřináší zdaleka dobrý výsledek. Za hlavní faktory podílející se na nízké procentuální objasněnosti shledávají nedostatek policistů, který lze konstatovat i na základě rozdílu plánovaného a skutečného stavu, kdy PČR v roce 2020 požadovala 43 171 příslušníků, z čehož bylo evidováno pouze 40 228, a obdobně tomu bylo i roku 2021, kdy plánováno k přijetí bylo 44 669 jednotlivců a zaznamenáno jen 40 434 [36]. U případů rovněž nesmí chybět aktivita, která je bohužel v mnoha případech postrádána, jelikož

nepřichází ani dostatečná motivace od vedení, případně není shledána ani kladná spolupráce od obětí, což je u některých případů pochopitelné, např. u násilných či mravnostních skutků, poněvadž oběti o svých traumatických zážitcích nechtějí hovořit a nechtějí se k nim vracet, nicméně u případů majetkové kriminality spíše lze konstatovat nezájem. Vliv na objasněnost má zajisté i zkušenost pachatele s trestnou činností, a to především v tom, že opakující jedinci vnímají více okolí, dávají si větší pozor na detaily a nezanechávají daktyloskopické ani trasologické stopy.

Na základě dostupných dat lze porovnat ČR se Slovenskou republikou, která zaznamenává o polovinu méně trestných činů. Dle statistických údajů Slovensko taktéž eviduje klesající trend, avšak trestná činnost tam není páchána v takové míře, než je na našem území. Na území Slovenska bylo v roce 2015 evidováno 73 163 trestných činů, oproti ČR tedy o 174 465 skutků méně. Tento stav vyplývá i z dalších let, kdy např. roku 2021 bylo zaznamenáno na Slovensku 50 915 činů, naopak v ČR o 102 318 více [37].

6.1 Navrhovaná doporučení

Dle zhodnocení dat a skutečností navrhuji některá opatření ke zlepšení současného stavu.

1. Samotná podpora rozvoje preventivních aktivit zaměřených na snížení kriminality, neboť kvalitní preventivní programy dokážou předcházet trestné činnosti a mohou nabídnout podporu společnosti v rámci bezpečnosti. Podstata této podpory spočívá především v zaměření se na stálou a opakující se osvětu veřejnosti, a to nejen v oblasti sociální a situační prevence.
2. Snaha zajistit navýšení počtu policejního sboru. I přesto, že snaha od PČR probíhá, je nezbytností poohlížet se ve větším okruhu a např.

pořádat tematické přednášky na středních školách, kde se většinou studenti rozhodují, jakým směrem se v životě vydají, a právě zde využít příležitosti a možnosti představit náplň práce PČR, včetně ukázek.

3. Podpora zaměstnanosti, a to nejen pro lidi z chudších oblastí společnosti nebo pro jedince s nízkou úrovní vzdělání, ale také pro jedince, jež vycházejí z vězení s trestním záznamem. U této problematiky je potřeba zaměřit se právě na jednotlivce, jež spáchali trestnou činnost a snažit se např. poskytnout podporu v zajištěné pracovní pozici po propuštění z vězení.
4. Přísnější tresty pro závažné trestné činy za účelem účinného působení na veřejnost, a to nejen odstrašujícím příkladem, ale rovněž ve zvýšení důvěřivosti obyvatel v český právní systém.
5. Zvýšení viditelnosti PČR na veřejných místech a navýšení počtu bezpečnostních kamer, které mohou pomoci snížit trestnou činnost tím, že odradí jedince od spáchání trestného skutku, pokud si uvědomí, že jsou sledováni. Rovněž také kamerové záznamy mohou sloužit jako důkazní prostředek.
6. Zvýšení aktivit na snížení závislosti na návykových látkách, jelikož trestné činy jsou často páčány vlivem těchto látek, a rovněž zpřísnění trestních sankcí za přechovávání návykových látek.
7. Osvěta ve vzdělávání a prevenci v oblasti kybernetické kriminality, především více upozorňovat na možnosti ochranných softwarových nástrojů, jež mohou zabránit případnému napadání viry.
8. Zvyšování povědomí o trestné činnosti a jejích následcích.
9. Posílení právního vzdělávání v rámci škol a veřejnosti, neboť jak je známo, neznalost zákona neomlouvá.
10. Podpora vzdělání dětí a mládeže v rámci prevence kriminality, zejména snaha objasnit jaká rizika mohou nastat v případě poskytnutí

jména a příjmení včetně adresy neznámému jedinci, zaslání nevhodných fotografií a dále v případech setkání se s cizím člověkem.

11. Zvýšit povědomí o mocnosti sociálních sítí a jejich následcích, neboť v rámci společnosti je stále více sledován trend, kdy jedinci uveřejňují důvěrné informace na sociální sítě, ke kterým má kdokoliv možný přístup, např. nesdílet své fotografie dětí, nezveřejňovat aktuální polohu, především pak nechlubit se dovolenou, zejména v jakém časovém období, neboť tím můžeme poskytovat příležitost pro zloděje.
12. Využívat více alternativních trestů, zejména peněžitých, neboť tím lze ulehčit práci justičním orgánům, které mohou získat prostor pro vážnější trestné činy a tím zkrátit i současný zdlouhavý proces.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala vývojem trestné činnosti v ČR za roky 2015-2021. Teoretická část práce se věnovala popisu trestného činu, pachatele a faktorů, jež ovlivňují trestnou činnost, aktuální legislativní úpravy a v neposlední řadě charakteristice jednotlivých kategorií kriminality. V praktické části byla pozornost věnována samotné analýze vývoje trestné činnosti z několika pohledů a rozhovorům, které byly provedeny se zkušenými odborníky této problematiky. Úvodní dvě stanovené hypotézy byly potvrzeny, jedna vyvrácena.

Závěrem konstatuji, že trestná činnosti v ČR za roky 2015-2021 má klesající tendenci, neboť celková kriminalita každoročně zaznamenává méně trestných činů. Z vymezených skupin trestné činnosti představuje právě majetková kriminalita největší podíl na celkové. V geografickém rozložení kriminality shledáváme nejvyšší zaznamenaný počet trestných činů v hlavním městě Praze, nadále pak v Moravskoslezském, Středočeském, Jihomoravském a Ústeckém kraji. Kriminogenní faktory jsou shledány zejména v ekonomické, sociální, vzdělávací a politické sféře. Vliv na kriminalitu přinášejí i návykové látky.

Výsledky této práce mohou být užitečné pro širokou veřejnost, ale zejména pro ty, kteří se na řešení problematiky podílejí, jako jsou policisté, soudci a státní zástupci.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR – Česká republika

PČR – Policie České republiky

SKPV – služba kriminální policie a vyšetřování

OPL – omamné a psychotropní látky

NCOZ – Národní centrála proti organizovanému zločinu

NPC – Národní protidrogová centrála

IT – informační technologie

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
- [2] NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.
- [3] ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
- [4] JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-044-4.
- [5] ČESKO. Zákon č. 333/2020 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-333>

- [6] *Vývoj mezd v letech 1993-2003*. Český statistický úřad. Dostupné také z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20562725/3111rr01t.pdf/flbbd31b-aba8-4897-aae1-1b89a260ba91?version=1.0>
- [7] Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2019. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2023-04-11]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2019#>
- [8] GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- [9] NĚMEC, Miroslav. *Teorie a metodologie kriminalistiky pro magisterské studium*. Praha: Abook, 2018. ISBN 978-80-906974-1-6.
- [10] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4.
- [11] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.
- [12] TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.

- [13] STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8.
- [14] JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. Teoretik. ISBN 978-80-7502-499-2.
- [15] UNGER, Matthew, Jean-Philippe CRETE a George PAVLICH. Criminal Entryways in the Writing of Cesare Beccaria: Past, Present, and Future. *The Handbook of the History and Philosophy of Criminology*. Hoboken, NJ, USA, 2017, **3**, 13-31. ISBN 9781119011385. ISSN 2634-7555. Dostupné z: doi:10.1002/9781119011385.ch1
- [16] WONG, Siu Kwong. Youth crime and family disruption in Canadian municipalities: An adaptation of Shaw and McKay's social disorganization theory. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 2012, **40**(2), 100-114. ISSN 17560616. Dostupné z: doi:10.1016/j.ijlcrj.2011.09.006
- [17] CARRÀ, Giuseppe a Francesco BARALE. Cesare Lombroso, M.D., 1835–1909. *American Journal of Psychiatry*. 2004, **161**(4), 624-624. ISSN 0002-953X. Dostupné z: doi:10.1176/ajp.161.4.624
- [18] PEDROSA GIL, Francisco, Matthias WEBER a Wolfgang BURGMAIR. Ernst Kretschmer (1888–1964). *American Journal of Psychiatry*. 2002, **159**(7), 1111-1111. ISSN 0002-953X. Dostupné z: doi:10.1176/appi.ajp.159.7.1111

- [19] VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5.
- [20] SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-807-3380-960.
- [21] BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.
- [22] BLAŽEK, Petr, Slavomil FISCHER a Jiří ŠKODA. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-2013-0.
- [23] ANDREWS, D., James BONTA a J. WORMITH. *The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment*. 2006, **52**(1), 7-27. ISSN 0011-1287. Dostupné z: doi:10.1177/0011128705281756
- [24] ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-864-7308-2.
- [25] CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchána na mládeži*. 2. upravené rozšířené vydání. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro Českou republiku Ministerstvo vnitra ČR - odbor personální práce a vzdělání, 1998.

- [26] FRYŠTÁK, Marek. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-18-2.
- [27] Kriminalita: Statistiky. In: *Policie ČR* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- [28] Výroční zpráva NCOZ 2021. In: *Policie ČR: Vyhodnocení činnosti* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-vyrocní-zprava-ncoz-2021.aspx>
- [29] Usnesení vlády ČR č. 215: o přijetí krizového opatření. In: *Vláda ČR* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>
- [30] Klausova amnestie prominula trest 111 tisícům lidí. Vězňů ale zase přibude. In: *Deník.cz* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/novorocni-klausova-amnestie-prominula-trest-111-tisicum-lidi-20131217.html
- [31] Vizualizace: Měsíční nezaměstnanost - vývoj na trhu práce ve vybraném roce. In: *Otevřená data MPSV a ÚP ČR* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/vizualizace16?rok=2015>
- [32] Vzdělání. In: *Sčítání 2021* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vzdelani>

- [33] Výroční zpráva NPC 2021. In: *Policie ČR: Vyhodnocení činnosti* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocnizprava-npc-2021.aspx>
- [34] Statistické ročenky Vězeňské služby. In: *Vězeňská služba ČR* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>
- [35] ČR mezi Ruskem a Ázerbajdžánem: Máme obrovský počet vězňů a dlouhé tresty. In: *Česká justice* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/cr-ruskem-azerbajdzanem-mame-obrovsky-pocet-veznu-dlouhe-tresty/>
- [36] Početní stavy příslušníků Policie ČR. In: *Policie ČR: Zveřejněné informace 2022* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pocetni-stavy-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>
- [37] Štatistika kriminality v Slovenskej republike. In: *Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

10 SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Vývoj násilné kriminality	53
Obrázek 2 - Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě	54
Obrázek 3 - Vývoj trestných činů násilné kriminality	55
Obrázek 4 - Vývoj majetkové kriminality	56
Obrázek 5 - Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě.....	57
Obrázek 6 - Vývoj trestných činů majetkové kriminality.....	58
Obrázek 7 - Vývoj mravnostní kriminality	59
Obrázek 8 - Vývoj trestných činů mravnostní kriminality	60
Obrázek 9 - Vývoj hospodářské kriminality	61
Obrázek 10 - Podíl hospodářské kriminality na celkové kriminalitě.....	62
Obrázek 11 - Vývoj trestných činů hospodářské kriminality	63
Obrázek 12 - Vývoj kybernetické kriminality	64
Obrázek 13 - Podíl návykových látek na celkové objasněnosti kriminality ...	66
Obrázek 14 - Podíl alkoholu na celkovém vlivu návykových látek.....	67
Obrázek 15 - Vývoj zbývající kriminality	68
Obrázek 16 - Podíl zbývající kriminality na celkové kriminalitě.....	69
Obrázek 17 - Vývoj trestných činů ostatní kriminality.....	70
Obrázek 18 - Vývoj celkové kriminality	71

11 SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

Tabulka 1 - Změna hranice výše škody	22
Tabulka 2 - Hodnoty násilné kriminality	52
Tabulka 3 - Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě	53
Tabulka 4 - Trestné činy násilné kriminality	54
Tabulka 5 - Hodnoty majetkové kriminality	56
Tabulka 6 - Podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě	56
Tabulka 7 - Trestné činy majetkové kriminality	57
Tabulka 8 - Hodnoty mravnostní kriminality	59
Tabulka 9 - Podíl mravnostní kriminality na celkové kriminalitě	59
Tabulka 10 - Trestné činy mravnostní kriminality	60
Tabulka 11 - Hodnoty hospodářské kriminality [27]	61
Tabulka 12 - Podíl hospodářské kriminality na celkové kriminalitě.....	62
Tabulka 13 - Trestné činy hospodářské kriminality.....	62
Tabulka 14 - Hodnoty kybernetické kriminality	64
Tabulka 15 - Hodnoty kybernetické kriminality NCOZ	64
Tabulka 16 - Hodnoty drogové kriminality	65
Tabulka 17 - Hodnoty návykových látek a objasněnosti kriminality	66
Tabulka 18 - Hodnoty vlivu návykových látek	66
Tabulka 19 - Hodnoty ostatní kriminality	67
Tabulka 20 - Podíl zbývající kriminality na celkové kriminalitě	68
Tabulka 21 - Trestné činy ostatní kriminality	69
Tabulka 22 - Hodnoty vojenských a protiústavních činů	70
Tabulka 23 - Hodnoty celkové kriminality	71
Tabulka 24 - Hodnoty trestných činů v krajích	72
Tabulka 25 - Podíl recidivistů na celkové kriminalitě.....	72

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Rozhovor – příslušník SKPV, obecná kriminalita

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?

V této době došlo ke stagnaci a mírnému poklesu kriminality, hlavně z důvodů koronavirové krize. Předtím to bylo možná z toho důvodu, že se část kriminality přesunula do kybernetického prostoru.

2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchání trestné činnosti?

To záleží na typu kriminality. Nárůst kriminality se projevuje v době ekonomické recese, v době, kdy lidé nejsou spokojeni s vládou a pořádají demonstrace.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?

Obecně v době, kdy se většině společnosti daří dobře a je nízké procento nezaměstnaných.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Obecná kriminalita se dočkala útlumu, nicméně kriminalita páchaná v online prostředí zažívala žně.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

Nepůsobí, důkazem toho je vysoká recidiva. Nicméně určitě bych změnil celkový koncept vězeňství. Nynější odsouzení nemusí pracovat a nejsou dostatečně motivováni se připravovat na život venku. Způsobené je to převážně tím, že už když přichází do vězení, pochází z nižších sociálních vrstev a s menším vzděláním.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Pozitiva, neboť to přináší méně vynaložených finančních nákladů a celkově nezabírají už tak přeplněné kapacity vězení pro pachatele závažné trestné činnosti.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Prevence, neustálé opakování a připomínání společnosti co mají dělat v konkrétní situaci a upozorňovat je na aktuální trendy v páchané činnosti. Je to běh na dlouhou trať, ale jediná cesta, jak efektivně bojovat proti kriminalitě.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Deklarovaná výše trestu je jedna věc, důležité je spíše ukládání trestu soudy.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Snaží se, ale trvá jim to příliš dlouho a nedaří se jim nabrat ani udržet odborníky v IT. Nemají možnost je zaplatit.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majtkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Většinou absentují důkazní prostředky, a protože majtková kriminalita není většinou velkého rozsahu, není možno využít všech možností daných trestním řízením. Část poškozených skutky hlásí jen kvůli pojišťovně, a tak není v silách policie objasnit tyto případy.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Chuť kriminalistů aktivně vyhledávat informace, neochota podpory ze strany vedení a nekompetentní lidé ve vedení.

Příloha 2: Rozhovor – příslušnice SKPV, obecná kriminalita (vyšetřovatelka)

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
Spíše klesala, avšak myslím si, že největší vliv na vývoj v posledních letech měl COVID-19.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?
Na vývoj má vliv celá řada faktorů, zejména ekonomická situace ve státě, sociální politika, úroveň vzdělanosti, migrační politika a v neposlední řadě také prevence.
3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchaní trestné činnosti?
Podobné jako u předchozí otázky, záleží hlavně na úrovni vzdělanosti, na míře zaměstnanosti a celkové ekonomické situaci.
4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?
Došlo zpomalení nárůstu trestné činnosti obecné, ale z dlouhodobého hlediska se dá říct, že přinesl nárůst, respektive zaměření se na páchaní trestné činnosti neklasickým způsobem, ale pomocí sociálních sítí.
5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnila?
Nemyslím, vzhledem k tomu, že v praxi jsem svědkem toho, jak odsouzení páchají další trestnou činnost a další trest pro ně není žádným strašákem.
6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?
Negativa. U některých pachatelů mají tyto tresty smysl, ale většina z nich je za trest nepovažuje.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

U nás zatím žádná, to nejzávažnější opatření, kterým je trest odnětí svobody neplní zcela svůj účel, ale jen v některých případech snad zvýšení trestní sazby a také opatření zabránění majetku či jeho náhradní hodnoty, to jsou věci, které pachatele trápí mnohem víc než samotné vězení.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

U některých trestných činů určitě trestní sazby, zejména jejich šíře.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Je to obrovská zátěž pro všechny složky, kdy státní orgány mnohdy nemají odpovídající zařízení a také kvalifikované pracovníky.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Tuto kriminalitu spatřujeme zpravidla u recidivistů, kteří jsou znalí praktik policie, takže díky tomu dávají pozor, neopakují chyby a mnohdy je problém v samotných poškozených.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Pečlivá práce policistů na místě činu, chyby pachatelů, všímavost okolí a policejní štěstí. Dále je to odlišné od toho, o jaký druh kriminality se jedná, zda jde o prvopachatele nebo recidivistu, o přístupu policisty a jeho zkušenostech.

Příloha 3: Rozhovor – příslušník SKPV, obecná kriminalita (vyšetřovatel)

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
Registruji stagnující, možná klesající období. Vliv určitě měla amnestie z roku 2013, kdy se opět nespočet pachatelů vrátil zpět do vězení, možná migrační krize a v posledních letech to byl hlavně COVID-19, kdy se stala populární zejména kybernetická kriminalita.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchání trestné činnosti?
Ekonomická a sociální situace, úroveň vzdělanosti a taktéž právní a politická situace.
3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?
Prevence, nízká hodnota nezaměstnanosti, dobrá ekonomická situace.
4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?
Určitě se snížila trestná činnost, ale z jedné strany díky opatřením a z druhé, že řada trestných činů byla páchána v kyberprostoru a tyto skutky nebyly tolik registrovány.
5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?
U recidivistů neplní, není to pro ně žádný odstrašující následek.
6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?
Alternativní tresty hodnotím kladně, působí výchovně, eliminují traumatizující zážitek a tím také mohou snížit náklady provozu věznice.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?
Pouze prevence, jinak nevím o dalších.
8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?
Je asi účelný, ale určitě bych zpřísnil některé násilné trestné činy.
9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?
Těžko, přináší to psychickou zátěž, protože jsou těžko dohledatelné důkazy.
10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?
Chybí důkazy a pachatelé mají hlavně rozsáhlou zkušenost s kriminalitou.
11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?
Nedostatek příslušníků PČR, zejména těch zkušených a opět nedostatek důkazů.

Příloha 4: Rozhovor – příslušník SKPV, obecná kriminalita

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
Těžko říci, neboť mi to vše připadá totožné, ale možná menší úbytek. Tak z mého pohledu na vývoj mohl mít vliv COVID-19 a pak latence kyberkriminality.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchání trestné činnosti?
Nestabilita ekonomiky, migrace a také alkohol či drogy.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?

Stabilita ekonomiky.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Díky opatření se omezil pohyb lidí a kriminalita se snížila, ale nelze s jistotou vyloučit, že velké množství neregistrovaných činů nebylo spácháno internetem.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

Neplní, pro většinu nepůsobí výchovně, recidivisté si s výkonem nedělají starosti. Určitě bych snížil komfort ve vězení.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Pozitiva, např. peněžitý trest může přinést pachateli více výchovnou lekci než samotné vězení.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Prevence a kamery, které ale bohužel nejsou nainstalovány všude, zejména pak v některých kritických oblastech.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Upřímně nevím, protože pro některé vězení nepředstavuje hrozbu a pokud jim je vyměřen určitý trest, tak se většinou stejně po půlce dostanou ven. Možná bych v některých mírnějších případech volil peněžitý trest.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?
Je to běh na dlouho trať, nejsme vybaveni kvalitním zařízením a nemáme dostatek odborníků.
10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?
To spočívá hlavně v nedostatku důkazních prostředků, protože i prvopachatelé si dávají v menší míře záležet, aby nezanechávali stopy.
11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?
Nedostatek kompetentních a spolehlivých lidí, nedostatek zkušených policistů.

Příloha 5: Rozhovor – státní zástupce

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
Po amnestii z roku 2013, kdy byl znatelný nárůst kriminality páchané především amnestovanými odsouzenými, došlo dle mého názoru v požadovaném období k postupnému snižování kriminality. Dle mého názoru důvod spočíval ve zlepšující se a sílící ekonomice ČR a s tím spojeným růstem mezd, kdy i osoby dlouhodobě pracovní neaktivní, se do pracovního procesu zapojily a získali legální zdroj obživy.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?
Největším vlivem jsou ekonomické důvody pachatelů a ve velkém rozsahu se na páchaní trestné činnosti podílí zneužívání návykových látek pachatelů, kteří trestnou činnost páchají pod vlivem těchto látek nebo z důvodu potřeby si tyto látky zajistit.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchaní trestné činnosti?

Důvodem pro páchaní trestné činnosti je snaha pachatelů zajistit si ekonomický prospěch, tedy za situace, kdy ekonomika posilovala, docházelo k nárůstu mezd, odpadla nutnost pachatelů zajišťovat si příjem páchaním trestné činnosti. Lze spatřovat i přímou úměru mezi nezaměstnaností, která se snižovala, tj. klesal počet osob, které neměly pravidelný zdroj obživy, což jsou osoby, které se na páchaní trestné činnosti významnou měrou podílejí.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Opatření přijatá v souvislosti s pandemií COVID-19 se pozitivně promítla do množství spáchané trestné činnosti, která významně poklesla.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

Trest odnětí svobody zcela postrádá svůj účel. Ze své praxe mohu říct, že se zcela výjimečně setkám s obviněným, který by se obával výkonu trestu. Vzhledem k tomu, že se ve výkonu trestu nacházejí ve velkém množství osoby, pro které je trestná činnost zcela běžným způsobem života a ve výkonu trestu jsou opakovaně, nelze provést změny výkonu trestu, které by tyto osoby od páchaní trestné činnosti odradily.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Jedná se o zcela nepostradatelné druhy trestů, které však lze užít jen ve vztahu k určitým pachatelům, u nichž lze očekávat, že i takovéto alternativní tresty přinesou jejich nápravu. Obecně považuji trest obecně prospěšných prací za výchovnější nežli podmíněný trest odnětí svobody, neboť faktický výkon trestu obecně prospěšných prací umožní odsouzenému lépe si uvědomit účel trestu.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Nejefektivnějším opatřením je rozvoj kamerových systémů.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Výše trestních sazeb je dostatečná a rozsáhlá, avšak velmi často jsou v rámci trestní sazby ukládány velmi mírné tresty.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Rozvoj kyberkriminality je v posledních dvou letech enormní a orgány činné v trestním řízení v současné chvíli nejsou schopny dostatečně reagovat na tuto trestnou činnost. Bohužel se domnívám, že se tento typ trestné činnosti nepodaří zcela eliminovat, dokud budou i nadále bez jakékoliv regulace existovat kryptoměny a kybernetické peněženky, díky kterým je možné anonymně zakládat a finance v nich bez kontroly převádět.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Nižší objasňenost je dána charakterem tohoto typu trestné činnosti. Pokud nejsou pachatelem zanechány při spáchání stopy nebo není zajištěn kamerový záznam, znatelně se tím eliminuje způsob zjištění pachatele. Oproti tomu např. násilná trestná činnost má větší objasňenost díky osobě poškozeného, který je schopen pachatele identifikovat.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Klesající objasňenost je způsobena získáváním větších zkušeností pachatelů.

Příloha 6: Rozhovor – státní zástupce

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?

Kriminalita je stále obdobného charakteru, i přesto, že v době pandemie jsem zaznamenával méně trestné činnosti.

2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchání trestné činnosti?

Ekonomická situace obyvatelstva, čím dál větší absence morálních zábran.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?

Jediný pokles nastává přechodně při změně zákona, který některá jednání přestane posuzovat jako trestná např. z důvodů zvýšení výše minimální škody nutné k posouzení, že jde o trestný čin.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Troale žádný.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

S ohledem na značnou recidivu evidentně neplní pobyt ve věznici dostatečně svou funkci, bylo by třeba lépe zapojit odsouzené do práce ve věznici a přimět je k tomu, aby pracovali jak ve výkonu trestu, tak zejména následně po propuštění, čehož však velké procento troale není schopno.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Pokud jde o obecně prospěšné práce, považuji je za velmi dobrý trest, dostatečně motivující pachatele. Ve spolupráci s Probační a mediační službou funguje povětšinou dobře. Pokud jde o domácí vězení, toto je ukládáno ojedinele, je problematická kontrola a osobně jej za adekvátní trest nepovažuji.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Nevím o tom, že by se do současnosti podařilo trestnou činnost eliminovat, ale mám za to, že pokud se nezlepší celková morálka společnosti, úcta k ostatním, k zákonům, nebude činěn apel na to, že každý z nás musí znát i své povinnosti a nejen práva, nemůže významná změna nastat.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Obecně je lze považovat za spravedlivé, nicméně určité disproporce sledávám – např. přísnější sazba u § 337 než u § 274, neboť nepovažuji za nebezpečnější řídit vozidlo v zákazu než opilý. Dále nesouhlasím s možností podmíněného propuštění po jedné třetině trestů, mám za to, že u všech zločinů by měla být dána možnost podmíněného propuštění až po polovině trestu.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

S novými výzvami se musíme vždy vypořádat, ale zejména u kybernetické trestné činnosti je to velmi obtížné, zaostáváme za pachateli ve vybavení, znalostech, zkostnatělý je systém získávání informací od bankovních institucí a také mezinárodní spolupráce.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasňenost činů majetkové kriminality?

Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Zkušenost pachatelů s majetkovou kriminalitou.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Dle mého názoru může mít podstatný vliv nejen nedostatek policistů, ale i masivní odchod zkušených policistů ve chvíli, kdy dosáhnou na možnost výsluhy.

Příloha 7: Rozhovor – státní zástupkyně

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
V těchto letech konstatuji spíše stagnaci, ale bylo v ČR zaznamenáno pár událostí, které měly vliv, např. amnestie, pandemie, zvýšení hranic škody.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?
Ekonomická a sociální situace, vzdělanost, návykové látky.
3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchaní trestné činnosti?
Pokud se lidem daří, nemají potřebu páchat trestnou činnost.
4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?
Snížení převážně obecné kriminality, nárůst internetové.
5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnila?
Ano, působí dostatečně účelně.
6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?
Pozitiva, neboť za mírné trestné činy je uložení alternativního trestu adekvátnější než poslání pachatele do vězení, snižuje se tím i současná přeplněnost.
7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?
Kriminalita sice pomalu klesá, ale nemyslím si, že by na to měla vliv nějaká opatření.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Možná zpřísnit některé tresty a jelikož samotný proces je zdouhavý, i z důvodu nedostatku důkazů, tak se přiklánět u mírných k peněžitým trestům.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

V této oblasti chybí hlavně důkazní prostředky, mnoho činů se přesunulo do kyberprostoru, kdy ČR a zejména státní orgány nedisponují takovým vybavením a možnostmi jako pachatelé.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Netuším, ale z hlediska nadměrného počtu recidivistů, možná konstatovat jejich zkušenosti s trestnými činy.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Opět zkušenost, a to nejen pachatele, ale i policisty a dalších orgánů. Pak možná nedostatečné ohodnocení policistů za vykonanou práci.

Příloha 8: Rozhovor – soudce

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?

V tomto období spíše registruji snížení kriminality, nicméně vždy tomu tak nebylo a myslím, že tomu ani tak dlouho nezůstane, protože se opět mění ekonomická a sociální situace.

2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?

Nedostatek peněz, což je ovlivněno hlavně prostředím.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?

Je to totožné, pokud lidé mají dostatek peněz, nepáchají trestnou činnost.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Vliv určitě přineslo omezení volného pohybu.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

Ano, neboť izoluje pachatele od vnějšího světa.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Ano, pozitiva, alternativní tresty jsou užitečné prostředky k nápravě.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Trest odnětí svobody, jinak dekriminalizace.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Dekriminalizace recidivních krádeží pod 10 000, Kč, dekriminalizace zanedbání povinné výživy, za řízení pod vlivem navrhuji nejprve peněžitý trest, přísnější postihy za násilnou trestnou činnost.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Policie je v této oblasti o krok pozadu, ale to je u tohoto druhu kriminality logické, jinak soudci a státní zástupci spíše normálně, tam to převážně není o vyhledávání takových důkazů.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality?
Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?
Z důvodu, že nejsou důkazy.
11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?
Málo policistů, jejich nedostatečné finanční ohodnocení.

Příloha 9: Rozhovor – soudce

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?
Tak tím, že byl ve zmiňovaném období hlavně COVID-19, a změnila se hranice výše škody pro trestné činy, tak konstatuji spíše klesající.
2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchání trestné činnosti?
Ekonomická situace, protože více lidí páchá činnost z důvodu nedostatku peněz, vliv alkoholu.
3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?
Možná prevence.
4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?
Nárůst kybernetické kriminality a mravností, jinak pokles.
5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?
Neplní, zejména z důvodu vysoké recidivy.
6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?
Pozitiva, plní svůj stanovený účel.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Prevence, trest odnětí svobody, instalace bezpečnostních kamer.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Z mého pohledu bych nic neměnil.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

Kybernetická kriminalita se dotýká hlavně policistů, protože ti mají za úkol dohledávat důkazní materiál, kdežto z našeho pohledu to nikterak nic nemění.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality? Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Nedostatek důkazů.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Opět důkazy.

Příloha 10: Rozhovor – soudce

1. Jak a proč se dle Vašeho názoru vyvíjela kriminalita v letech 2015-2021?

Pokles, protože spousta pachatelů po amnestii je zpět ve vězení a také doba jde do předu a s tím i činy, které jsou více páchané prostřednictvím internetu.

2. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na nárůst páchaní trestné činnosti?

Ekonomické, přístup k hodnotám, migrace, politická situace a omamné látky.

3. Jaké faktory podle Vás mají největší vliv na pokles páchání trestné činnosti?

Totožné, přijatelný ekonomický stav, dobrá politická situace a počet návykových látek klesá, v nejlepším případě se u nás nevyskytují vůbec.

4. Jaký byl z Vašeho pohledu dopad pandemie COVID-19 na vývoj trestné činnosti?

Slávu zažívala hlavně kybernetická kriminalita, obecná byla spíše upozaděna.

5. Myslíte si, že trest odnětí svobody splňuje svůj účel (např. působí dostatečně výchovně nebo je schopen připravit jedince na život venku), případně co byste v tomhle ohledu změnil?

Není, většina odsouzených není schopna realizovat se venku.

6. Jaký je Váš názor na alternativní tresty, např. domácí vězení či obecně prospěšné práce. Převažují u Vás pozitiva nad negativy?

Shledávám spíše klady, neboť může působit výchovně.

7. Jaká opatření se podle Vašeho názoru nejvíce osvědčila v boji s eliminací trestné činnosti?

Prevence.

8. Myslíte si, že by se něco mělo změnit v oblasti trestního zákoníku, např. vnímáte výše trestních sazeb za spravedlivé?

Myslím si, že je dosti účelný a výše trestních sazeb se mi zdá spravedlivá.

9. Jak se z Vašeho pohledu státní orgány (PČR, státní zástupci, soudci) vypořádávají s novými výzvami v oblasti kriminality, zejména s případy kybernetické kriminality?

V současné době je to neřešitelný a závažný problém. Není dostatek pracovníků, jež se orientují v oblasti IT, a hlavně není ani dostatek finančních prostředků, z kterých by je bylo možné zaplatit.

10. Jaký je Váš pohled na nízkou objasněnost činů majetkové kriminality?

Z jakého důvodu zůstává mnoho případů nevyřešených?

Obecně lze říci, velký počet recidivistů, více zkušeností, málo důkazních zdrojů.

11. Jaké faktory či události sehrávají z Vašeho pohledu roli při objasňování kriminality?

Jak už bylo řešeno, zkušenosti pachatelů s kriminalitou a nedostatek příslušníků PČR, neboť nyní každý policista má práce nad hlavu a nemá ani pořádný čas zabývat se individuálním případem několik měsíců a hledat pachatele včetně důkazů.